

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku häälekandja

Metropoolia

Nr **44**
 Detsember
 2008

Sest sina saad Kristuse
 tunnistajaks kõigile inimestele
 selles, mida sa oled näinud
 ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
 kuulutame halastust,
 ei varja heategusid.
 (Suurest veepühitsuspalvest)

Foto: Dora Uiho

*Inimesed, mu armas isa Peeter, vajavad valgust. Ja preester saab inimeste valguseks, kui ta ise seab ennast Jumala valgusesse.
 Kui ta saab tõelise valguse vaimu, nagu me oma liturgias laulame, kui ta kummardab kohaselt Pühimat Kolmainust.
 Kui sa tahad põleva küünlana särada inimeste keskel, siis kanna hoolt, et sinu valgus oleks Jumala valguse peegeldus maailmas.*

Ülipühitsetud metropoliidi Stefanuse jutlusest diakon Peeter Uiho preestriks pühitsemisel 9. detsembril 2008 Värskas Püha Georgiuse kirikus.

Rahu mitmest tähendusest. Metropoliit Stefanus. **Lk 2** / Soome iseseisvuspäeva liturgia. **Lk 2** / Isa Ardalioni kakskümmend aastat vaimulikutööd. Ülempreester Ardalion Keskküla ja Tõnis Joarand. **Lk 3** / Seminar „Nimed ja terminid kiriklikus kasutuses”. Madis Kolk. **Lk 4** / Välisuudised. Preester Sakarias Leppik. **Lk 5** / Konstantinoopoli reisikiri. Arhimandriit Eelija (Ojaperv) ja arhidiakon Justinus. **Lk 5–8** / EAÕK Pärsama Püha Innokenti kogudus. Ülempreester Andreas Pöld. **Lk 8** / Jõulusõimed Püha Katariina kirikus. **Lk 8** / EAÕK uued vaimulikud. **Lk 9** / Uusi raamatuid. **Lk 9 ja 16** / Kristuse sündimise püha. Joannis Fundúlis. **Lk 10–11** / Romanos Kauniltaulja jõulukondak. Edith-Helen Ulm. **Lk 11–12** / NOORTELEHES EÕNLi külaskäik Kihnu. Teele Altmäe. **Lk 16**.

Foto: Gennadi Baranov

Valmistudes vastu võtma Kristust, kes sünnib Petlemmas, on oluline meeles pidada, et Ta sündis siia maailma kui Rahuvürst. Sellepärast tahan rääkida rahu tähendusest, võttes aluseks Johannese evangeeliumi kirjakoha:

Rahu ma jätan teile, oma rahu ma annan teile. Mina ei anna teile nõnda, nagu maailm annab. Teie süda ärge ehmugu ega mingi araks! (Jh 14:27) Selles Johannese evangeeliumi kirjakohas annab Jeesus oma rahu. Ta ei anna seda laenuks. Ta ei võta seda tagasi. Ta annab selle oma jüngeritele hetkel, mil on algamas Tema kannatuste aeg, nähes ette oma kannatamist ja peatset surma, ning samal kombel annab Ta selle rahu ka kohe pärast oma surnuist ülestõusmist, et see saaks lõplikult jüngerite

Rahust

omaks ega jäta neid kunagi maha, ka mitte kõige raevukamate tormide pöörises. Ja oma jüngerite kaudu annab Jeesus, Rahuvürst, rahu ka meile, et võiksime end iga päeva alguses sellesse seada, olgu päeva katsumused millised tahes.

Rahu!
Skandaalne sõna, pöörane sõna inimeste silmis ja mitte üksnes nende inimeste, kes ei usu. Pahem põsk, mis tuleb pöörata ette sellele, kes on lõõnud paremat; särk, mis tuleb anda sellele, kes on võtnud kuue; kaks miili, mis tuleb läbi käia nõutud ühe miili asemel; õnnistussõnad, mis tuleb lausuda sellele, kes meid neab; vaenlase armastamise tee nii rahvaste elus kui ka meist igaühe isiklikus elus: millist vastuvõttu leiavad need ettekirjutused seal, kus nad peaksid olema põhjalikult läbi uuritud, see tähendab meie endi südames?

Teisisõnu ei seisne valik, mille ette Kristus meid siin seab, mitte võitlemises või võitlemata jätmises, vaid võitlemises või kannatamises ning võitmises läbi kannatamise. Rahu evangeeliumi mõistes on niisiis mitte-vastupanemise sünonüüm, muidugi mõista juhul kui üksnes Jeesus on jätkuvalt, olenemata asjaoludest, see ainus tõelus, ülim tegelikkus, vastupidiselt kõikidele võitlustele, mida maailm võitleb; võitlustele, mis kahtlemata toovad võite, mis on paraku ainult näilised, osutudes lõppkokkuvõttes tühisteks ja kasututeks pettekujutlusteks.

Ainus tõeline võit on selle kannatus, kes vastupanu ei osuta, mida ainasa tõelusena kuulutab Jeesus Kristus. Seepärast on meie jutt arusaadav ainult juhul, kui see kõnetab meie vaimu, sest ainult vaimulikul tasandil on võimalik mõista ja omaks võtta, et on aegu, mil tuleb ohvriks tuua isegi see, mis tundub kõige hädavajalikum, kõige vältimatum selleks, et Jeesus oleks jätkuvalt „see üks asi, mida on tarvis“ (Lk 10:42).

Seega tähendab Kristuse ja evangeeliumi nimel rahust rääkimine tunnistamist, et nii kaitse kui ka rünnak kuuluvad mõlemad vaimulikku valdkonda.

Meenutagem üht episoodi, ainsat imetegu, mille Jeesus oma kannatuse ajal sooritas, heastades Peetruse mõõgaga tehtud kahju, kui too raius ära sulase parema kõrva õhtul Getsemani aias hetk enne oma vangistamist Rooma sõdurite poolt. Õppigem sellest vahejuhtumist, et vastupanu mitteostutamist Jeesuse näitel ei tule mõista kui kurjaga leppimist või täielikku mittetegevust. Vastupidi, see on reageerimine heas mõttes, tõelise armastuse vastus, mis seisab vastu halbadele ja kurjadele tegudele. Paradoks seisneb selles, et esmapilgul näib võit jäävat kurjale, aga pikemas perspektiivis jääb viimane sõna armastuse väele, mis osutub kõige tugevamaks.

Nii järgneb ristikannatusele ülestõusmine ja mitte vastupidi. Nii

Kristuse sünd.

võidab, enamgi veel, lummab uskanatajate vastupanu mitteosutamise lõpuks isegi nende tagakiusajad. See, mis on tõsi Jumala Poja puhul, on tõsi ka meie puhul, sest ühelgi juhul ei ole „teenija suurem oma isandast“.

Sellepärast ei samastu evangeeliumi rahu, mille Kristus meile enne Isa juurde tagasi pöördumist jätab ja mida Ta kutsub meid omaks pidama, mitte kunagi jõuetu ja laialivalguva „patsifismiga“ selle mis tahes kujul.

Kristuse rahu, meie rahu, on hoopis midagi muud; midagi täiesti teistsugust: see on põletav tuleleek ja võit kogu surma üle, ilma milleta ei oleks ei ülestõusmist ega nelipühi – ilma milleta ei oleks lõppude lõpuks ei ülestõusmist ega nelipühi kellelegi meie seast.

✝ STEFANUS

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

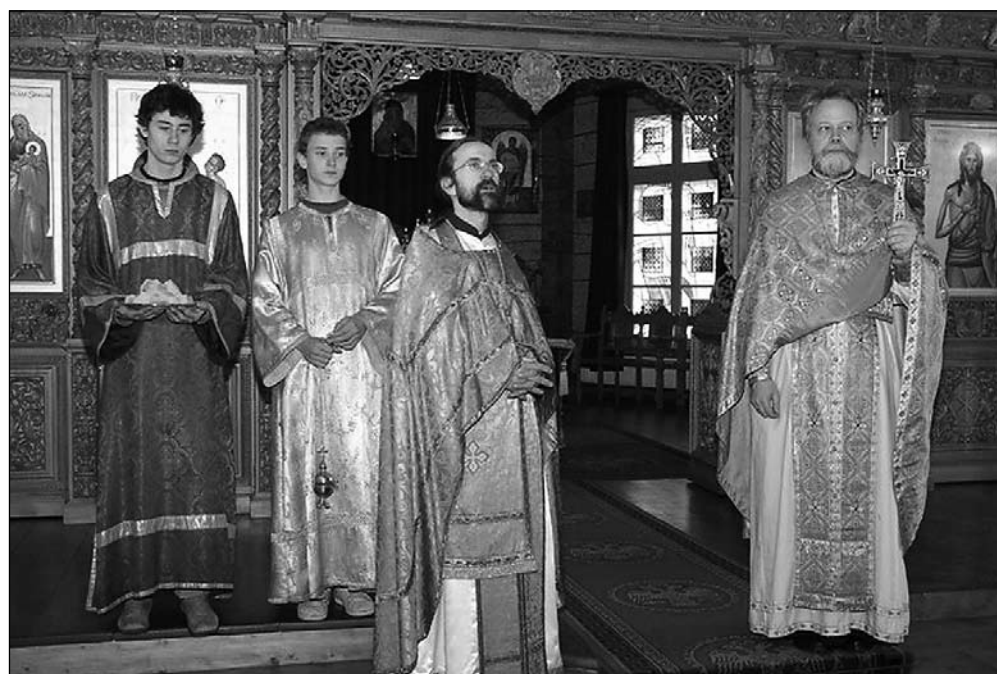

Isa Mattias ja isa Heikki.

SOOME ISESEISVUSPÄEVA LITURGIA

Ülempreester Mattias Palli

Püha piiskop Nikolause mälestuspäeval ja Soome iseseisvuspäeval, 6. detsembril 2008 toimus Tallinna Püha Siimeoni ja naisprophet Hanna katedraalis peamiselt soomekeelne liturgia. Tallinnas

Soomekeelne liturgia.

aeg-ajalt soomekeelsete liturgiatega pidamises leppisid metropoliit Stefanus ja peapiiskop Leo kokku viimase kü-

laskäigul Eestisse selle aasta jaanuaris. Seekord teenisid isad Heikki Huttunen ja Mattias Palli. Kohal oli umbes 20 ini-

Kohvilaud külalistega.

Fotod: Ari Sirviö

mest Soomest ja ka Siimeoni koguduse liikmeid, samuti Soome suursaatkonna konsulaarosakonna ülem. Pärast teenistust istuti kohvilauda, kus igaüks kõneles, mida Soome tema jaoks tähendab ning lauldi salme Soome ja Eesti hümni. Soomekeelsed liturgiad jätkuvad järgmine aastal ilmselt püha Platoni kabelis.

RÕÕMUPÄEV HÄÄDEMEESTE ÕIGEUSU KOGUDUSES

Tõnis Joarand

11. oktoober oli Häädemeeste Issandamuutmise kogudusele ja kindlasti ka paljudele vallakodanikele pidupäev. Tähistati lõikustänapüha ja ülempreester Ardalion Keskküla 20. ametiüubelit. Kohal oli hulgaliselt koguduse liikmeid ja esindajaid ülempreester Ardalioni hooldatavatest kogudustest Laiksaarest, Tahkurannast, Pärnust. Ei puudunud ka meie suvised reisikaaslased Jõõpre Püha

Suurkannataja Georgiuse kogudusest. Tänujumalateenistusel teenisid kaasa Tartumaa praost ülempreester Johannes Keskküla, Põlva ja Kihnu preester Viktor Ivask, Lääne-Pärnumaa ja Sindi preester Enos Heinsoo ja kaplan-diakon Andrei Sõtšov Pärnust. Laulsid Häädemeeste koguduse lauljad Raul Keskküla, Tiiu Keskküla, Leida Veetõusme, Olga Trifonova ja Heljula Mengel. Eriti võimsalt kõlas Meie Isa palve Pärnu lauljate toetusel. Omapoolse õnnitluse oli saatnud Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku metropoliit Stefanus, keda esindas ülempreester Johannes. Tervituskirjas õnnitles metropoliit Stefanus meid südamest sel puhul, et isa Ardalion on juba kakskümmend aastat teeninud pühas preestriametis. „Teil on olnud õnn olla tema esimeseks teenimispaigaks ja tean, et olete tema südames alati esimesel kohal.“ Metropoliidilt jäi isa Ardalionile mälestuseks raamat „Ukraina pühakojad“.

Õnnitlejate hulgas olid ka Häädemeeste vallavanem Urmas Aava, vallavolikogu haridus- ja kultuurikomisjoni esimees Raimu Pruul, Häädemeeste muuseumi

Külalisvaimulike tervitused isa Ardalionile.

juhataja Tiiu Pukk, EELK Pärnu praostkonna vikaar diakon Rando Lillepa ja paljud koguduse liikmed. Magici trahteri kokad ja Lapanina hotelli kondiitrid olid kirikusse mitmekesise suupiste- ja kohvilaua katnud. Rõõmupäeva õnnestumisele aitasid kaasa koguduse liikmed

Eevi Hein, Maia Hunt, Merike Visnak, Marje Heliste ja Jane Loorents.

Koguduse elu läheb edasi ja loodetavasti jätkub isa Ardalioni veel pikkadeks aastakümneteks meie etteotsa.

Foto: Gennadi Baranov

KAKSKÜMMEND AASTAT HEA SÕNUMI KAASTÖÖLINE

Aga mine mu vendade juurde ja ütle neile: Ma lähen üles oma Isa ja teie Isa ning oma Jumala ja teie Jumala juurde (Ülestõusmise evangeeliumist Jh 20:17)

11. oktoobril pühitsesime Häädemeeste kirikus lõikustänapüha.

Kuigi teadsin juhatusesimehe Tõnis Joaranna paarist vihjast, et juhatus oli selle päeva tavalisest lõikustänapühast erinevaks kavandanud, üllatas tulemus siiski.

Juba ainuüksi viie vaimuliku koosteenimine maakirikus on erakordne sündmus, tõeline Püha Vaimu kingitus nii kirikulistele, ümbrusele kui ka tervele kirikule. Olgem Jumalale tänulikud sellise võimaluse tekkimise eest.

Aga ilma keskkirikus olijateta ei oleks ka

altariteenistusel täit mõtet ega toimet. Me – kõik inimesed maailmas – oleme kutsutud saama ja jääma terviklikuks Jumala laste pereks.

Sel päeval oli ristiinimeste pere suurst ja üksmeelt tõeliselt meeldiv kogeda. Kui kohalikul preestril selles mingit teenet oli, siis tänab ta Jumalat, kes on teda hea sõnumi kuulutajaks innustanud ja püsivust andnud – ning saatnud ka sõnumi kuulajaid ning vastuvõtjaid. Nii kuulutaja kui ka kuulajad: me oleme enne meie sündi kujunenud vaimse pärandi vastuvõtjad ja edasikandjad.

Meie – kirikurahvas, kes sel päeval Issanda nimes kokku olime saanud. Võib-olla ajendas kedagi tulema preestri isik ja kahekümne teenimisajast meeldetuletus, austus ja tänu läheb ikka Jumalale, kes laseb headel olukordadel ja headel suhetel kujuneda. Me tõime sel päeval Issandale tänu nii maiste kui ka vaimuviljade eest.

Aastad on möödunud üsna kiirelt. (See lause on enamikule täiskasvanutest tuttav.) Kahekümne aasta täissaamine aprillikuus on siinkirjutajal küll mees, aga ei tundunud olulisem kui mõni muu arv. Teenimine käib ööpäevade kaupa.

Meelde on jäänud kümne aasta täissaamine: tookord elasin ühel liturgial püha laua ees seistes läbi meeleliigutuse, mida võiks kirjeldada kui äratundmist või vaimu teadasaamist, et mind on teenijate hulka omana vastu võetud. Olin järjekindla osalusega jõudnud mingi olulise sisemise kvaliteedini.

Jumalateenistusel osalenud.

Fotod: Anne Lorents

Aga jah, tegelikult on aeg-ajalt vägede ülevaatamine ja vastastikku austuse ning lugupidamise avaldamine päris õige liigutus. Kui palju on inimesi, kes kahetsevad, et ei jõudnud mõne lähedasega nende eluajal olulisest vestelda, oma hoolimist avaldada! Viie aasta pärast on kindlasti keegi meist juba teisele poole kutsutud. Nii et tänu selle päeva algatajatele.

Ma arvan, et see päev puudutas kõiki osalejaid heas mõttes sügavalt ja tugevalt. MEIE. See sõna saab mõnes olukorras erilisel selge ja mõjuka tähenduse.

Ma tänan kõiki, kes sel päeval kirikus Jumalat tänasid ja preestritki mees pidasid; tänan meie ülemkarjast, kes saatis kogudusele ülempreester Johannese kaudu oma tervituse ja õnnistuse. Täna Jumalat, kes meie maad ja rahvast hoiab

ning oma laste vallatuste suhtes ikka veel kannatlik ja andestav on. Olgem meie üksteisega samamoodi!

Jõulupaast kestab. Ma kuulutan koos teiste kuulutajatega head sõnumit: **Päästjaks Võitu sünnib! Rõõmutsege ja minge vastu!**

Ja lisan sõnad, mida Ta ise on oma õpilastele öelnud:

Kui siis keegi teile ütleb: „Ennäe, Kristus on siin!“ või „Ennäe, seal!“, ärge uskuge, sest ennäe, Jumala riik on teie seas! (Mt 24:23, Lk 17:21).

Jõulutervituste ja tänuga
ülempreester Ardalion Keskküla

VIGADE PARANDUS:

Metropoolia 43. numbris (vt lk 11) on Gruusia toetuseks annetanute nimekirjast välja jäänud Jõõpre Püha Suurkannataja Georgiuse kogudus (600.-) ning ülempreester Ardalion Keskküla (555.-) asemel peaks olema Laiksaare Ristija Johannese kogudus.

Foto: Rait Avestik

NIMED JA TERMINID KIRIKLIKUS KASUTUSES

Madis Kolk

Neljapäeval, 6. novembril toimus EAÕK Kirikukeskuses seminar „Nimed ja terminid kiriklikus kasutuses”. Ettevõtmine toimus Püha Platoni seminari raames. Seminari esimeses pooles pidasid ettekandeid Eesti Keele Instituudi vanemteadur dr Peeter Päll, ülempreester Mattias Palli ning preester Tihhon Tammes, pärast lõunat jätkus teema diskussiooniga, kus oma küsimuste ja ettepanekutega täiendas arutelu peamiselt vaimulikest koosnev auditoorium.

Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik lähtub nii oma kalendris, muudes trükistes kui ka üldises käibes küll ühest kindlast nimikasutuse süsteemist (vt allpool), kuid kuna see on paljuski veel soovituslikku laadi, siis küllap on ka Metropoolia lugeda täheldanud kas või pühakunimede kirjutamisel mõningast varieeruvust, tulenev see siis eri autorite vaimulikuhariduse omandamise paigast või isiklikest eelistustest. Ülempreester Mattias Palli juhatusel ette valmistatav uus teenistusraamat on aga tinginud vajaduse ühtsena ja kindlakujulisema süsteemi järele.

Peeter Päll andis ülevaate võõrnimede kirjutamisest ja põhimõtete muutumisest ning muutumise põhjustest eesti keele ajaloos. Piiblinimede puhul kõrvutas ta erinevate piiblitõlgete kirjaviise ning võttis kokku uuemate tõlgetega kaasnenud arutelud, samuti käsitles spetsiifilisi probleeme heebrea ja kreeka nimede kasutamisel.

Isa Tihhon keskendus oma ettekandes peamiselt kreeka nimede kirjutamisele, kuid tõi välja ka selle, et lisaks keeleteaduslikele kriteeriumidele ei tohi ära unustada, miks ja millises kontekstis me üldse pühakunimesid kasutame. Kuna pühakud on oma Kristuse-sarnase eluga kristlasele eeskujuks, siis on nende austamine ja järgimine õigeuskliku elu keske tähtsusega. Pühakute austamine, olgu siis palves või nende elulugusid lugedes, pole aga õigeuskliku jaoks mitte teoreetilise iseloomuga toiming, vaid nendega Kristuse kaudu ühenduses olemine, mis saab aga toimida vaid suhtlusega isiku tasandil. Seetõttu tuleks lisaks muudele aspektidele pidada silmas ka seda, et pühakunimed sobituksid konkreetsesse keele- ja kultuuriruumi ning et

neid oleks mugav kasutada, et ei kannataks elav osadus.

Alljärgnevalt kokkuvõte ülempreester Mattias Palli ettekandest, mis vaatleb ja võrdleb mõningaid apostlik-õigeusu kirikunimede õigekirja võimalusi ning põhjendab käibivat reeglistikku:

1. Järgida viimast Uut Testamenti

Niivõrd, kui võrd uue Uue Testamendi nimede õigekiri mingit reeglit järgib, paistab, et tuntumad nimed on kirjutatud harjunud, ladinapärasel kujul, vähemtuntud aga järgides üldjuhul nime päritolukeelt (kreeka või ladina; Uue Testamendi semiidi päritolu nimed on enamjaolt toodud kreekapärasel kujul) koos suupärasamisega eesti keele jaoks (mõnes kohas on kreeka keele rõhk muudetud eesti keele pikaks vokaaliks; samas võib vaielda, kas näit Fileemon on eesti keele koha pealt loogiline, või võiks olla hoopis Fiilemon). Nõnda saavutatud süsteem ei ühti eestikeelse ametliku vana-kreeka transkriptsioonikorraga, kus kasutatakse ch, ph, y jne. Samuti erineb ladinapärase nimede kirjutamine ladina kirjaviisist.

Selles korras võib leida palju vastuolusid. Miks on küllalt kesksed nimed, nagu Stefanos või Timoteos kirjutatud kreekapärase, samas kui kõrvalised nimed, nagu Sebedeus või Bartimeus ladinapärase lõpuga?

Võiks võrrelda ka soomekeelse Uue Testamendiga. Seal on lähtutud mingist muust süsteemist, sest vähemalt osa ladina päritolu nimesid on kreekapärasel kujul (Gaios, Sekundos jne), mõned siiski ladinapäraselt (Aquila). Kui eesti 1997. aasta Uue Testamendi nimesüsteem oleks midagi iseenesestmõistetavat ja kindlat, peaksid ju ka soomlased, kelle keeleline ja kultuuriline taust on meie omaga väga lähedane, kasutama sarnast korda, v.a ehk vähemad harjumusest tulenevad erinevused (vrd Ap 19 ja 20 eesti ja soome keeles).

Nimede kirjutamisviisi poolest erinevad 1939., 1968., 1989. ja 1997. aasta piiblid; paljud inimesed aga kasutavad mitte viimast, vaid mõnd eelmist tõlget. Kui nimede küsimuses on nii palju kõikumisi, kas siis ei või esitada väljakutset kogu süsteemile, iseäranis, kui küsimust on vaja laiendada õigeusu pühakutekalendris esinevatele tuhandetele nimedele?

Piiblinimede õigekirja problemaatika kohta võib lugeda Toomas Pauli „Eesti piiblitõlke ajaloost” lk 344 ja edaspidi. Üldmulje raamatu seda teemat käsitlevast peatükist on, et mingist põlisest traditsioonist või selgelt väljakujunenud korrast küll rääkida ei saa.

Selge on ka see, et piiblitõlkijad on pidanud lahendama nimede küsimuse (mis on iseenesest suhteliselt kõrvaline

teema) ainult Uue Testamendi raames. Väga paljud Uues Testamendis esinevatest nimedest on teisejärgulised, see-eest võib mõni hilisemal ajal elanud sama nime kandnud pühak olla kirikus väga suure au sees. Vahe on ju nähtav: „Üks hõbesepp, Demeetrios nimi...” (Ap 19:24) ja „püha suurmärter Demetrius, palu Jumalat meie eest!”

Kas ei võiks siis õigeusu kiriku nimede pruuk vastata just nimelt Uue Testamendi olulisemate nimede – Peetrus, Paulus jne – kirjutustavale, arvestades, et meie jaoks on kõik pühakud mõnes mõttes sama olulised? Nõnda väldiksime vastuolu „oluliste” ja „vähemoluliste” nimede vahel, küsimust, mis tekib mõne hilisemal ajal Rooma-Bütsantsi alal elanud püha Peetruse, Bartolomeuse jne nime kirjutamisel (kas Petros, Bartholomaios vms?). Slaavi (eeskätt Vene) aladel elanud pühakud on iseküsimus, mis tuleneb meie harjumusest ja ka Eesti õigeusklike seas kasutatavatest kirikunimedest: Nikolaus/Nikolai jne. Viimase nime puhul tahaks veel viidata sellele, et EELK kalendris seisab 6. XII juures: „Nikolaus, Müra piiskop”, ehkki sama nimi esineb Uues Testamendis kujul – Nikolaos (Ap 6:5). Kas ei näita see, et nimetatud kalendriski tuntakse, milline oleks eesti keeles loomulikum ja traditsioonilisem kirjutusviis?

Pealegi on küsimus selles, et mõne nime puhul ei võigi otsustada, on see kreeka- või ladinapärase (Leo/Leon, Ambrosius/Ambrosios).

2. Kirjutada vähemtuntud nimed slaavipäraselt (natuke eestistatult)

See on süsteem, mida kasutab 1940. aasta teenistusraamat ja mingil määral ka tsaariaegsed ning esimese iseseisvuse aegsed kalendrid (nendes on ka eri pruuke). See on ainus süsteem, mida meie arvates võiks kasutada, kui nn ladinapärase ära põlatakse. Ent ka siin kerkib sama küsimus, mis eelmisel korral: mis on need harjunud, põhilised nimed, mida me ikkagi eestistunud ladinapärasel vormis kasutame? Jällegi tuleb vahe ühtede ja teiste nimede vahele, ja on raske leida valiku tegemise kriteeriumit.

Mõnel puhul kõlavad 1940. aasta raamatu nimed tõesti paremini: Teodor tundub loomulikum kui Teodorus/-os, Ermil loomulikum kui Hermülus/-os, jne. Mõnede nimede puhul on aga küsimus, millist vormi kasutada (vt artiklit Usk ja Elus 1997:3-4, lk 14-15). Samuti on slaavipärasest nimesid, mida on eesti keeles raske hääldada: Jevpl (Euplus), Prokl (Proklus) jne. Je/E, Ev/Eu sõna alguses on küsimuseks, samuti b/v mõnel juhul (Ambrosi/Amvrosi). Ka nimed, mille lõpus on slaavi keeles -i(j) (kreeka -ios, ladina -ius) ei kõla eesti keeles väga hästi (Vassili, Grigori, Georgi). Meie keel jätkaks -i üldse lõpust ära (Vassil, Grigor, Georg), aga see läheks ehk liiga kaugele

(siis võiks juba kasutada rahvakalendrist tuntud nimekujusid, see aga jällegi ei haaku uute põhjaeestikeelsete piiblitega jne) ja teiseks tekiks mõnel puhul segadus: näiteks Nestor ja Nestori(us) on eri nimed.

Süsteemi voorus oleks aga see, et suurel osal nimedest poleks kaht vormi. Näiteks vene pühak Kirill kannaks sama nime nagu Jeruusalemma peapiiskop; nõnda on see ju kreeka, slaavi ja paljudes teistes keeltes. Ent osadel nimedel jääks ikkagi kaks kuju: apostel Peetrus – Moskva metropoliit Peeter jne.

Mõnel määral on seda korda siiski viimastes kalendrites rakendatud, eriti naisnimede ja -õn lõpuliste nimede osas. Ent need on siiski erijuhtumid.

3. Kirjutada nimed lähtuvalt pühaku päritolust

Seda oleme käsitlenud oma artiklis 1998. aasta Usk ja Elus ega hakka siinkohal üle kordama. Tahan ainult rõhutada, et mõned peavad meie koostatud kalendrites esinevat nimede kirjutusviisi õigekeelsuse nõuetele mittevastavaks ja arvavad, et õigem oleks nimesid kasutada päritolu järgi. Peale artiklis näidatud põhimõteteliste raskuste peab märkima, et kui Piibli nimede puhul on tehtud erandeid, miks ei võiks neid teha ka muude nimede osas. Kiriku eesmärk on, et pühakud oleksid kirikurahvale võimalikult omased, ja võõrapärane ortograafia ei aita sellele just kaasa.

Kokkuvõtteks

Kokkuvõtteks võib öelda, et praegu EAÕK kalendris kasutatav nimede kirjutamise kord on siiski kõige loogilisem ja traditsioonilisem, mis meie olukorras võib olla. Mõningad küsimused, nagu pikkade vokaalide kasutamine seal, kus eesti keele hääldus seda eeldaks, teatud naistenimede lõpud jne vajaksid võib-olla täpsustamist. Kui aga minna üle mõnele teisele süsteemile, eriti nimede kirjutamisele kreeka-/ladinapäraselt vastavalt nime etümoloogiale või pühaku päritolule, lõhutaks meie traditsiooniline süsteem, mis pärineb juba tsaariajast, kestis osaliselt (vt punkt 2.) esimese iseseisvusa ja kalendrites kuni 1980ndate alguseni ning on jälle olnud kasutusel kalendrites aastast 1998. (Viimasest) eestikeelsest Uuest Testamendist lähtuvat nimede kirjutusviisi ei saa pidada järjekindlaks ja ainuvõimalikuks, eriti laiendatuna palju suuremale arvule nimedele, kui see, mis seal esineb. Ja kuna igas viimase sajandi piiblitõlkes on nimed eri kujul, kes ütleb, et need järgmises tõlkes jälle uut moodi pole? Meie kirik aga eelistab järjepidevust ja traditsioonilisust ega ole tal väiksema kirikuna ka võimalust jumalateenistusraamatuid kuigi tihti uuendada.

Foto: Andres Ots

Preester Sakarias Leppik

PATRIARH BARTHOLOMEOS I TEGI AVALDUSE UKRAINA HOLODOMORI MASSILISE NÄLJAHÄDA 75. AASTAPÄEVA PUHUL

KONSTANTINOOPOL, 20. november, The Orthodox News, Metropoolia – Tema Pühadus, oikumeeniline ja Konstantinoopoli patriarh Bartholomeos I tegi avalduse Nõukogude Vene poolt Ukrainas aastatel 1932-33 esile kutsutud Holodomori näljahäda 75. aastapäevaks.

Patriarh ütles avalduses, et emakirik ei jaga Ukraina rahvaga mitte ainult rõõmu, vaid võtab osa ka Ukraina rahva leinast, mille tekitas Holodomori näljahäda.

Bartholomeos I sõnul tuleb ajaloolised arutlused Holodomori sündmustest jätta ilmutest ajaloolastele ning kiriklikust seisukohast tähendavad Holodomori repressioonid ja kannatused Ukrainas rahva jaoks vaimulikkude puhastumist.

Ukraina noorte poole pöördudes märkis patriarh, et teadmised Holodomori sündmustest annavad noortele veelgi enam stiimulit pöörduda tagasi esiisade kristliku usu juurde, oma kiriku ja selle vaimulike traditsioonide ja vaimuse juurde.

Kallid ukrainlased, teie minevik, olgu see siis rõõmus ja võidukas ehk kurb ja traagiline, eriti aga Holodomor, jääb alati teiega kaasas käima isegi siis, kui püüate seda unustada, et olla meelepärane oma naabritele, ütles patriarh.

Enne patriarhi avaldust võttis ka Euroopa Parlament vastu Holodomori-teemalise resolutsiooni. Euroopa kristlike demokraatide saadikurühma esikõneleja Tunne Kelam ütles: *Stalin otsustas 75 aastat tagasi võimendada maa-elanikkonna arvel teostatava industrialiseerimispoliitika tulemusena tekkinud näljahäda eesmärgil juurida välja ukrainlaste rahvuslik identiteet ning likvideerida vastupanu talude sunniviisilisele kaotamisele.*

Näljahädast tabatud piirkondadele mitte üksnes keelduti abi andmast, vaid veelgi hullem – sajad külad piirati ümber Punaarmee sõdurite poolt. Nälgijad jäeti ilma kõige elementaarsemast inimõigusest – õigusest põgeneda kindla surma eest, tõdes ERP-ED eeskõneleja, meenutades Ukrainas toimunut.

PAAVST BENEDICTUS XVI SAATIS PATRIARH BARTHOLOMEOSELE ANDRESEPÄEVALÄKITUSE

VATIKAN, 30. november, Zenit.org – Rooma paavst Benedictus XVI saatis Tema Pühadus patriarh Bartholomeos I-le läkituse püha apostel Andreas Esmakutsutu päevaks, mil Vatikani delegatsioon külastas Konstantinoopolit.

Paavst tervitas Püha Sinodit ja õigeusu vaimulikkonda ning teatas, et on rõõmus, saates selle püha pidamisele kristliku ühtsuse kongregatsiooni juhi, kardinal Walter Kasperi.

Benedictus XVI ütles läkituses, et tänab Jumalat võimaluste eest veelgi tihendada kahepoolse armastuse sidemeid oikumeenilise patriarhaadiga ning üha tihenevate kahepoolsete kontaktide eest. Paavst märkis, et mööduva aasta jooksul on tal olnud võimalus kolmel korral võrrelda Tema Pühadust patriarhi Roomas ning samas ise osaleda püha Pauluse aasta pidustustel.

Samas armastuse vaimus, nentis paavst, sai ta patriarh Bartholomeoselt teada õigeusu esikarjaste kohtumise tulemused, mis edastasid paljulubavaid märke ning ta loodab, et need arengud avaldavad konstruktiivset mõju ka õigeusu kirikute ja roomakatoliku kiriku ametlikele teoloogilistele konsultatsioonidele.

SURI PATRIARH ALEKSIUS II

MOSKVA, 5. detsember, Metropoolia – Moskvast suri 80. eluaastal Moskva ja kogu Venemaa patriarh Aleksius II.

Patriarh Aleksius II (ilmaliku nimega Aleksei Rüdiger) sündis Tallinnas 23. veebruaril 1929. aastal, olles toona ristitud ja salvitud autonoomses Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikus.

Vene Õigeusu Kiriku tulevane 15. patriarh lõpetas Tallinna vene keskkooli ja 1947. aastal astus Leningradi Vaimuliku Seminari, misjärel ta pühitseti 1950. aastal diakoniks, seejärel preestriks ja suunati teenima Jõhvi Jumalailumise kirikusse.

1961. aastal pühitseti arhimandriit Aleksius Rüdiger piiskopiks. 1986. aastal sai temast Leningradi ja Novgorodi metropoliit ning 1990. aastal Vene kiriku patriarh.

Oikumeeniline patriarh, Tema Pühadus Bartholomeos I mattis patriarh Aleksius II 9. detsembril Moskva Jumalailumise kirikusse.

Patriarh Aleksius II jõudis veidi enne oma surma teenida koos jumalikul liturgial ka Eesti autonoomse õigeusu kiriku metropoliidi Stefanusega maailma õigeusu kirikujuhtide kohtumisel Konstantinoopolis tänavu oktoobris.

Metropoliit Stefanus saatis patriarh Aleksiusi surma puhul kõikidele EAÕK kogudustele karjasekirja üleskutsega pidada palveteenistus lahkunud patriarhi mälestuseks.

Foto: arhimandriit Justinus

APOSTEL PAULUSE AASTA Konstantinoopoli reisikiri

Arhimandriit Eelija (Ojaperv)

Tänu olgu Jumalale, kes meid Jeesuses Kristuses igal pool võidukäigust kaasa viib (2Kr 2:14) – nagu kirjutab apostel Paulus, kelle sünnist täitub 2008. aastal (arvatavasti) kaks tuhat aastat.

Aastapäeva vääriliseks tähistamiseks võttis Tema Pühadus oikumeeniline patriarh Bartholomeos 9.–17. oktoobril korraldada Konstantinoopolis õigeusu

kirikupeade kokkusaamise ja üksiti apostel Paulusele pühendatud teadusliku sümposiumi, millest Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku delegatsiooni koosseisus sai ühes meie valitseja, Tallinna ja kogu Eesti ülipühitsetud metropoliidi Stefanuse ja arhidiakon Justinusega võimaluse osa võtta ka siinkirjutaja, vastne arhimandriit Eelija.

Järgnev lugu on sündinud valitseja soovil, et toimunust, kogumaapealse õigeusu kiriku võidukäigust – kus Kõigekõrgema heldelt jagatavatest armuandidest üht-teist ka meile, oikumeenilise trooni kanoonilise kaitse all kasvavale ja mehistuvalle õigeusulisele Kogudusele osaks langes – ka reisikiri järele jääks, tunnistuseks väljasseisjatele ja seesolijate uudishimu rahuldamiseks või vastupidi, kui nii saab väljenduda.

Õigeusu kirikupeade kohtumisest

Jumala abiga tulid kokku kõigi maailma autokefaalsete õigeusu kirikute pead või – kui kirikupead ennast takistas haigus ehk kõrge iga – neid esindavad piiskopid, samuti Oikumeenilise Patriarhaadi

Püha Georgiuse kirik.

Foto: Orthodoxia

Soome ja Eesti autonoomsete kirikute ülemkarjased, andes maailmale tunnistust, et õigeusk ei ole pelgalt rahvuslike kirikute konglomeraat, vaid palju enam, samas ometi mitte midagi tasulitavat.

Oikumeeniline patriarh väljendas seda meeldejäävalt apostel Paulusele pühendatud sümposiumi avades: *Oma kogu-*

maapealsuses on õigeusu kirik tõeliselt ja sügavalt „oikumeeniline”. Ometi ei ole see kogumaapealsus ehk oikumeenilisus „universaalne” – selle sõna etümoloogilises mõttes (ladina keeles „ühte poole käänduv”).

Kohtumise käigus töötati välja ühisavaldus, mis käsitleb selliseid tänapäeva maailmale valulisi teemasid nagu vaesus ühes süveneva lõhega aina rikkamaks

Isa Aleksander, metropoliit Stefanus, patriarh Bartholomeus ja isa Eelija.

Fotod: arhidiakon Justinus ja Orthodoxia

minevate rikaste ja aina vaesemaks muutuvate vaeste vahel; Jumala loodud maailma äralagastamine ja üleilmne reostamine, mille vastu kristlased pole paraku vaevunud veenvalt üles astuma – aga seda kõike võib igaüks avaldusest (mille huviline leiab inglise ja kreeka keeli aadressilt www.ec-patr.org) omal käel lugeda.

Olgu mainitud vast niipalju, et teoloogiliselt kaalukam on ühisavalduse see osa, kus õigeusu kirikud astuvad otsustavalt vastu valeõpetustele, mis väärtustavad oma rassi, rahvuse ehk ideoloogia äärmuslikult kõrgemaks kiriklikust ühtsusest. Samuti töötavad avaldusele allakirjutanud järgida ustavalt Kiriku valitsemise kanoonilist süsteemi, taltutades nõnda tõusiklust ja kõrgemate kohtade himustamist, mis on olnud eriti paaril viimasel sajandil kurblooliselt mõningate Konstantinoopoli tütarkirikute aulisekspeetud liikmetele kiusatuseks.

Muigama pani see, et kui vanade patriarhaatide pead ning nendega kaasasolevad piiskopid lubasid endale riituses ja ringiliikumises mungalikku lihtsust (kui kõrged külalised olid lahkunud, käisid Oikumeenilise Trooni Püha Sinodi liikmed ilma *panagia*deta, see oli patriarhi eesõigus nende seas otsekui kloostrülem olles), siis mida noorema autokefaalse kiriku ülemkarjane kirikupeade kohtumisel oli, seda toretsevam ta välja nägi ja seda suurema kaaskonna saatel *arhierei* kulges. Tõsi, Aleksandria ja Antiookia patriarhid ei pea tõestama, kes nad on, barbaritega on teine lugu.

Kirikupeade plenaaristungi lõpuks jõudis kohale ka Vene Õigeusu Kiriku esikarjane, õnnis patriarh Aleksius II, et kirjutada oma kiriku nimel alla ühisavalduse tekstile – tegelikus töös teksti kallal osales Vene kiriku poolt algusest lõpuni Smolenski ja Kalinigradi ülipühitsetud Kirill, kes välisuhete diplomaadi osavusega vilkalt

kuluaarides ringi liikus ning kes pani oma täiendustepanekutega poole ööni tööle avaldust koostava komisjoni – teatavasti oli komisjoni juhataja, Albaania kiriku peapiiskop Anastasiose põhimõtteks hoida teksti maht range-tes piirides, et *target group*, st maailmas elavad inimesed, eriti meedia esindajad, seda ka lugeda ning vääriliselt hinnata suudaksid. Teoloogidele on ju omane Jumala sõnul kirjeldamatuse kiuste nii sobival kui ka sobimatul juhul sõnaohtrusesse langeda – pärast sealjuures puhta südametunnistusega imestades, miks neist küll aru ei saadud.

Patriarhlikus püha Georgi (neile, kes eelistavad mugandust maakeelde: püha Jüri) katedraalis Fanaril toimunud plenaaristungeid juhatas armastuse ja taktitundega külalislahke majaperemees, Tema Pühadus Bartholomeus. Lausa nauditav oli jälgida (aga jälginine oli seal minu põhitegevus, arhimandriit istub tagumises reas, hoiab suu kinni ja õpib), kuidas ta vajadust mööda kas juhataas kõrgestipühitsetutele kätte nende koha või hoopis austas nende väarikat iga; näiteks sai Kreeka kiriku äsjaavalitud ülempiiskop Ieronimosele hääletõste peale osaks vennalik meeldetuletus: me kõik mäletame, armas vend, kuidas sind alles sel aastal pühitseti.

Vene kiriku ülemkarjase kohale jõudes – aga saabus ta ajakirjanike parve saatel – mainis Tema Pühadus tütarkiriku pead tervitades, et temalt on just tellitud artikkel patriarh Aleksiusse saabuvaks 80. sünnipäevaks väljaantavasse pühendusteosesse, ja et ta kirjutab selle artikli hää meelega.

Massimeedia esindajate ja selle maailma võimukandjatega tekkis hiljem Pauluse sümposiooni käigus pidevalt piinlikke olukordi: Rhodosel linnapea vastuvõtu ajal panid nn uued kreeklased pühima patriarhi juuresolekul suitsud ette, Kreetal aga tõrjusid kohalikud ajakir-

janikud piiskoppe küünarnukiõigusega katedraali trepilt maha nagu väikesed agressiivsed lapsed.

Jumalateenistuslikus mõõtmes oli otustava tähtsusega pühapäevane jumalik liturgia püha Georgi patriarhlikus katedraalis, kus teenisid koos õigeusu kirikupead ja puuduvate ülemkarjaste esindajad. Ja siin tuleb pidada meeles, et õigeusu kiriku jaoks on eluliselt tähtis Jumala õige austamine ning et elu Kristuses saab toitu meie Jumala ja Päästja Jeesuse Kristuse pühima Ihu ja Vere Salasuses, kuna mitmesugused avaldused, manitsused ja jutlustamised saavad liturgiliselt olla vaid osa tervikust. Ka apostel Pauluse aastal vastuvõetud ühisavaldus leidis oma koha tervikus jumalikul liturgial pärast püha Evangeliumi pidulikult ette loetuna.

Eesti õigeusuliste jaoks on rõõmustav, et „armastust rahu sees, Jumala kiituse ohvrit“ teenisid koos oikumeenilise patriarhiga nii Moskva ja kogu Venemaa patriarh, õnnis Aleksius, Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku pea, Tallinna ja kogu Eesti ülipühitsetud metropoliit Stefanus, kui ka Vene Õigeusu Kiriku metropoliit Tallinnas, ülipühitsetud Kornelius (selle teenistuse kohta vaata oktoobrikuu Metropoolia esilehe fotot).

Apostel Pauluse sümposionist

Kirikupeade kohtumise raames toimunud Paulusele pühendatud sümposioon ühendas endas akadeemilise sära, innustava palverännaku ja – Rhodosele ja Kreetale jõudes – ka piduliku patriarhliku visitatsiooni. Praktilises plaanis tähendas see ülitihedat programmi, pidevalt oli tunne, et oikumeeniline patriarh on osanud aega just nagu pikemaks venitada ja ühe päeva sisse mahutada vähemalt kolme päeva sündmused.

Näiteks Efesose päev: hommikul kaks loengusessiooni; pärastlõunal rännak

iidse Efesose linna varemetesse, kus paganate apostel kunagi kuulutas, „et käte läbi tekkinud asjad ei ole jumalad“ (Ap 19:26), mille peale Efesose hõbesepad suure märuli korraldasid; lendamine Antalyasse, kus hilisõhtuks jõudsimine hotelli ja öösel veel restorani ülikülluslikule pidulikule õhtusöögile. Mida kõike ei peitu ametliku pressiteate väljapeetud lauses Sümposiooni 90 osavõtjat nautisid Oikumeenilise Patriarhaadi heldet külalislahkust, reisides Smyrna ja Efesose linnadesse, Antalyasse ja Pergesse, samuti ka Rhodosele ja Kreetale, kus sümposioonil osalejad said kohalike kirikute ülemkarjaste ja usklake sooja vastuvõtu osaliseks.

Eksistentsiaalse küsimuse, millal magada saaks, pidi igaüks talle antud tarkust mööda lahendama. Siinkirjutaja magas sisse hommikueined, üldlevinud oli lennureiside kasutamine uinakuteks, mõned ülipühitsetud tukkusid mõnustasti koguni loengute ajal, pärast ärgates muigega küsides: „Oli ka huvitav loeng?“

Loengud olid tõesti huvitavad, rääkimata iseenesestmõistetavast rahvus- ja konfessioonidevahelisest kõrgetasemelisusest. Sümposioonil esinesid nimelt ettekannetega kõrgestipühitsetud ülempiiskop Demetrios („Püha Paulus kui apostel, karjane ja teoloog“), anglikaani piiskop Tom Wright Durhamist („Püha Pauluse eshatoloogia“), prof. Petros Vasiladiadis („Vabadus püha Pauluse järgi“), prof. Christos Voulgaris („Kristuse lunastustöö kosmilised mõõtmised“), prof. Helmut Koester („Vaimu annid“), prof. Karl Donfried („Elu „Kristuses““), prof. Brian Daley, SJ („Paulus kirikuisade käsitluses“), prof. Ioannis Karavidopoulos („Paulus kui teoloogiline sild Ida ja Lääne vahel“), arhimandriit dr Jacques Khalil („Piiskop Pauluse karjasekirjades“) ja prof. Turid Karlsen Seim („Rass ja sugu Pauluse järgi“). Istungite moderaatorite hulgas olid kõrgestipühitsetud Gennadios, Sassima metropoliit, samuti prof.

Isa Eelija väike teadaanne.

Isa Justinus ja isa Eelija sümpoosionil.

Isa Aleksander enne väikest teadaannet.

Christos Oikonomou, prof. John Fotopoulos ja diakon dr John Chrysavgis.

Ette antud, inimese mõõdu järgi hulumeele tempo peale sattus üks metropoliit Väike-Aasias Antalyas koguni haiglasse. Aga pühim patriarh ise oli ärgas ega lasknud end ajalistest piirangutest eksitada, temal on ajaga täiesti oma suhe. Kui Efesoses hakkas meie giid, auväärne protestantlik teoloogia-professor, hädaldama, et ärgu mindagu Efesose Jumalaema kirikut (kus kunagi peeti Efesose kolmanda oikumeenilise kirikukogu istungeid) vaatama, kuna need varemed ei pakkuvat arhitektuurilist huvi ja üldse olevat me programmist lootusetult maas, kuulas pühim patriarh ta rahulikult ära ja asus siis kiriku poole teele – kõik teised muidugi sabas ülemkarjasele järele.

Efesose kirikukogu toimumispaigas kõigepühamale Jumalasünnitajale eri keeltes ülistuslaulude laulmine kujunes kogu palverännaku üheks tipphetkeks. Tema Pühadus Bartholomeus ise pani kõik piiskopid nende kodukiriku keeles laulma, väites julgustavalt (nii mõnegi auväärse habeme tagant välkusid algul ehmunud silmad), et nelipühi kogemust ei ole mitte mõtet vaka all hoida.

Mõtlemisainet pakkus oikumeenilise patriarhi ja teda saatvate palverändurite vastuvõtu korralduse erinevus Rhodosel ja Kreetal. Rhodosel sõidutati meid lennujaamast otse katedraali, kus teeniti pidulik palveteenistus. Kreetal peeti külalised lennujaamas kinni ja suunati ühte lennukiangaari, kus oli üles seatud improviseeritud lauad, pakuti kohaliku piiritust tsipurot (kell üheksa hommikul – mis seal's ikka, tähistasime siis isa arhidiakoni sünnipäeva), Tema Pühadus pandi presiidiumisse istuma ja seejärel esinesid rahvamuusikud – *upgrade* elektrikitarr, trumm ja teised tehnikasaavutused andsid asjale süldibändi maigu.

Kui Rhodose saart on veel kuidagi võimalik ühe päevaga risti-põiki – ette nähtud politseieskort vilkuritega ilusasti kaasas – läbi kihutada (mida patriarhliku visiidi puhul ka tehti), siis Kreeta saar on selleks natuke liiga suur ja mägine. Eriti, kui kohalikud suuremad ja pisemad võimukandjad soovivad igas paigas pidada pikki ülistuskõnesid: kõnede pidamine käis põhimõttel, et pühim patriarh ja teised kirikupead rääkisid head vastuvõtjate kohta ja vastuvõtjad rääkisid omakorda, kui head ja tublid on nemad ise oma linna ehk saare majanduslikul ülestöötamisel, ning kinkisid oma sõnade kinnituseks palveränduritele suuri fotoalbumeid.

Nende kaalukate kingituste saamisel muutusin hajameelseks ja unustasin hea meelega ühe suure kilekotitäie turismi-raamatuid Rhodosele hotellikoridori ja veel paar paksu köidet sai poetatud Kreeta bussis, mis viis meid Kaloi Limenesse kiriku juurde, kus kunagi kuulutas rõõmusõnumit Jeesusest Kristusest, meie Päästjast, apostel Paulus.

Kreeta-päeva lõpus kommenteeris pühim patriarh palverännakul koos veedetud päevi püha apostel Tituse, Kreeta esimese piiskopi kirikus sümpoosioni ametlikul lõpetamisel oma eelkäijat, püha isa Johannes Kuldsuud tsiteerides nõnda: *Me oleme olnud tunnistajateks tolmuale apostel Pauluse jalgadel, mis käisid läbi kogu maailma, aga ei olnud ometi väsinud*. Mingeid väsimuse märke ei ilmutanud ka Tema Pühadus Bartholomeus ise: samal ajal kui teised lendasid öösel Istanbuli toibuma (kreeklased aga juba otse kodu poole), läks tema tee edasi Rooma, esindama õigeusu kirikut roomakatoliku piiskoppide kohtumisel.

Maailm on väike: õigeusu kirikupeade kohtumisele oli roomakatoliku kiriku esindajana saadetud ka omal ajal Baltikumis apostelliku nuntsiuse ja Eestis apostelliku administraatori ametit pi-

danud Tema Ekstsellents peapiiskop Justo Mullor Garcia, kellega koos satusin ühel järjekordsel täiuslikkusele püüdleva külalislahkusega korraldatud oikumeenilisel armastussöömaajal samas lauas tooste tõstma – koos Antiookia patriarhaadi delegatsiooniga, mille liikmed rääkisid õudusjutte kristlaste tagakiusamisest Idas möödunud julmal sajandil, mis pani juurdlema selle üle, kui kõveras maailmas me ikka elame.

Patriarhi kahepäevane eemalviibimine oligi ainuke aeg, kui saime koos arhidiakoniga natuke viilida: st jätsume osalemata pidulikel lõunasöökidel Fanaril patriarhi residentsis ning käisime hoopis mööda Istanbuli, jalutasime kalameeste armastatud Kuldsarve lahe kaldal, käisime Hagia Sophia muuseumis, mis jättis rusuva mulje, ning Suurel Bazaaril, kus kohalikud kurikaelad tegid kaks jultunud katset siinkirjutajalt rahakotti varastada. Üks päev kulus ka Topkapi palee muuseumikompleksile – aga siis oli Tema Pühadus juba tagasi ja tõstis tempo taas tipptasemele.

Konstantinoopoli patriarhaadi Püha Sinodi sügisesest istungjärgust kokkuvõtte tegemise aga jätan isa arhidiakonile, kes viimaste sündmuste tulevärki, mille käigus mind ennast kiriklik stiilia täienisti ja vastupandamatult kaasa haaras, kõrvalt ja tähelepanelikumalt paremini jälgida sai.

Arhidiakon Justinus

Kreetalt tagasi Konstantinoopolisse jõudsin neljapäeva, 16. oktoobri hilisõhtul. Järgmisel teisipäeval algas Püha Sinod, kus otsustati valimiste teel ka meie peatselt pühitsetavate piiskoppide ametisse sobivus. Esialgsete plaanide kohaselt pidime küll ka ise pärast sümpoosioni lõppu Eestisse naasma, kuid patriarh tegi meile ettepaneku jääda veel nädalaks ning kutsuda Konstantinoopo-

lisse samuti isa Aleksander Hopjorski, et mõlemad valitud piiskopikandidaadid oleksid otsuste tegemise ajal kohal ja nad saaksid ette kanda ka nn väikeste teadaande (teksti, millega piiskopiks valitud arhimandriit kinnitab isiklikult enda valituks osutumist).

Miks toimus meie piiskoppide valimine Konstantinoopolis? Teatavasti valib piiskoppe Püha Sinod, kohaliku autonoomse või autokefaalse kiriku piiskoppide kogu. Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikus aga seda kuni piiskoppide pühitsemiseni veel ei ole, küll aga võib meie metropoliit kirikupeana selle otsuse ainuisikuliselt langetada. Metropoliidi soov oli aga see, et valimine oleks kanooniliselt igas mõttes korrektne ning meie koguduste Täiskogul avaldatud soovi põhjal teeks valiku ikkagi Püha Sinod. Loomulikult on meie puhul selleks Sinodiks, kelle poole pöörduda, Konstantinoopoli Patriarhaadi oma.

Pühapäeval pakuti meile võimalust teenida Püha Demetriose kirikus, mis paikneb Fanarist teisel pool Kuldsarve lahte. Suurem osa n-ö vaatamisväärsest vanast Konstantinoopolist jääb Kuldsarvest Fanari poole, sh Püha Tarkuse ja Püha Rahu kirikud – viimane on Konstantinoopoli vanim kirik ning oli kunagi ka patriarhi Sinodi kirik, praegu on see muuseum. Püha Demetriose kirik jääb aga sennapoolle, kus on Taksim ja uus linnaosa, kuigi samuti vana Konstantinoopoli piiridesse. Pühapäeval toimus seal piiskoplik teenistus, kus teenisid metropoliit Stefanus, isa Eelija, üks kohalik preester koos diakoniga ning teenistuse alguseks jõudis kohale ka Sassima metropoliit Gennadios. Liturgia oli kreeka-eesti-keelne, metropoliit kasutas mõlemat keelt, kohalikud vaimulikud kreeka ja meie isa Eelijaga eesti keelt, nii et Konstantinoopolis on nüüd ka eesti keeles evangeeliumi loetud. Pärat liturgiat oli kogudusemajas väike kohvilaud, kus metropoliit andis ülevaate Eestist ja meie kirikust.

Patriarh Bartholomeus sümpoosionil.

Fotod: Orthodoxya

Esmaspäeva õhtul, päev enne Püha Sinodit, kutsus patriarh meid õhtusöögle oma residentsi. Lisaks meile viibisid seal veel metropoliidid Küprosel ja Belgias. Vahepeal jõudis Konstantinoopolisse ka isa Aleksander. Teisipäeva hommikul osalesime kirikus hommikuteenistusel, hiljem jätkus liturgia, kuid meie siirdusime metropoliidi eluruumidesse Püha Sinodi otsust ootama. Sinodi istungjärg tervikuna kestis kolm

päeva ning seal käsitleti lisaks meie piiskoppidele veel palju muidki teemasid. Meile helistati vahetult enne lõunat, andes teada, et valimine on läbi viidud. Läksime kirikusse, kus toimus ühe metropoliidi juhtimisel väike palveteenistus ning seejärel asetati keset kirikut laud, millel paiknesid urnid hääletussedelitega, ning kaks Sinodi liiget lugesid hääli kokku. Sinodil on kaksteist liiget pluss patriarh, kuid tema ei hääletanud, kuna

tema oli esitanud kandidaadid. Loeti kokku nii isa Eelija kui ka isa Aleksandri poolthääled. Kui mõlema puhul jõuti seitsmenda sedelini, hüüdsid vanemad metropoliidid juba: „Axios!“. Piiskopid olid osutunud valituks.

Pärast lõunat läksid vastvalitud piiskopid Sinodi juuresolekul ükshaaval patriarhi ette saali, kus patriarh andis oma õnnistuse ja kõneles vastvalitud piisko-

piga, andes ka manitsus- ja õpetussõnu, millele piiskop esitas omapoolse vastuse. Seejärel läksime uuesti kirikusse, kus loeti ette väike teadaanne, suur teadaanne kantakse ette vahetult enne pühitsemist siin kohapeal. Toiming seises võrdlemisi lihtsas palveteenistuses, kus üks diakonidest luges ette otsuse, et arhimandriit on valitud piiskopiks, misjärel valitud piiskop pidas lühikese palveteenistuse (koos suitsutamise ja mõne ekteeniaga) ning andis vande. Pärast oli patriarhi kabinetis veel väike kohvijoomine, kingituste üleandmine ja pildistamine, misjärel hakkasime endid plaanitud pikemaks kujunenud Oikumeenilise Patriarhaadi külastusest koduteele sättima. Praeguseks võib niisiis öelda, et jaanuaris toimuva piiskoppide pühitsemise jaoks on kogu eeltöö tehtud.

Foto: Margus Lepvalts

EAÕK PÄRSAMA PÜHA INNOKENTI KOGUDUS

Ülempreester Andreas Pöld

26. novembril pidas oma nimepäeva EAÕK Pärsama püha Innokenti kogudus. Pärsama kogudus avati 23. VII 1902. aastal Leisi, Ööriku, Piila ja Reomäe kogudustest eraldamise teel, kuna õigeusuliste arv piirkonnas oli jõudsasti kasvanud. Tolleaegne kirikuseadustik lubas uue koguduse avamist vaid tungival vajadusel ja kui uue koguduse hingedkirjas oli vähemalt 700 hinge. 1905. aastal oli kogudusel 1648 liiget. Esimene jumalateenistus peeti Pärsama mõisa ruumides. Hiljem ehitati koguduse jaoks lihtne piklik kivist kirikuhoone püha piiskop Innokenti auks, kirik valmis 1909. aastal. Ehitus läks maksma 2500 rubla. Hariduse levitamiseks tegutsesid koguduses alates 1902. aastast kihelkonnakool ning Koikla, Nihatu, Mätja

ja Pärsama abikoolid. Kogudust on teeninud preester Mihail Bobkovski aastatel 1902–1908, ülempreester Georg Endrekson (Karmla) aastail 1909–1944, ülempreester Aleksander Riisik aastail 1944–1956, preester Aleksei Särel aastail 1956–1961, ülempreester Innokenti Hiet 1961. a kuni tänaseni. Isa Innokenti on ise pärit Pärsama kogudusest ja kannab ka koguduse pühaku nime.

1680. aasta paiku Tšernigovis sündinud püha piiskop Innokenti sai mungapühituse 1710. 1721 pühitseti ta piiskopiks ja suunati Pekingi misjonikeskusesse. Hiina võimud aga noort vaimulikku riiki ei lasknud ja nii pidi ta oma tööd tegema piiriäärsetel aladel Siberi avarustes, saades 1727. aastal Irkutski piiskopiks. Palju häda ja viletsust nägi noor piiskop oma vaimulikus töös eri rahvastega asustatud aladel. Kuna piiskopkond asus keskusest kaugel ja elu oli seal väga vaene, tuli kiriku elu edendamise võimalusi leida kohapeal. Palju vaeva nägi püha ülemhingekarjane oma vaimulikus töös: jutlustas, õpetas, rajas uusi kloostreid ja kirikuid, koole laste harimiseks. Koolid vajasisid väarikaid õpetajaid ja õppevahendeid, õpilased aga riideid ja toitu. Kõigeks pidi jätkuma piiskopil hoolt, tähelepanu ja aega.

1728. aastal tabas piirkonda põud. Piiskop Innokenti õnnistusel hakati iga liturgia järel pidama erilist palvust põua lõppemiseks, laupäeviti loeti kirikutes

Foto: Andreas Pöld

akafist (teenistus, mille ajal ei istuta) Jumalaemale. Erilised palvused pidid kestma kuni püha Eelija päevani (20. juuli). 20. juulil algaski suur vihmasadu, mis leevendas kõikide elu.

Rasked eluolud ja kehv tervis viisid püha piiskopi varakult Issanda juurde, 1731. aastal uinus ta umbes 50-aastasena ja maeti oma kloostri kirikusse. Aastakümneid hiljem avastati remondi ajal piiskop Innokenti kõdunemata ihu, mille juures hakkasid toimuma lugematud imeteod. See oli Jumala märk sellest, et tegu on tõelise Issanda sõbra-pühakuga. Püha Innokenti säilmed avati kõigile austamiseks ja tema mälestuspäevaks seati üldkiriklikult 26. november.

Innokentius (Innotsentsius) / Innokenti (< lad k *innocens* – süütu) – selle pühaku nimest on tulnud ka nimed Hinno, Inno, Kent.

JÕULUSÕIMEDE NÄITUS PÜHA KATARIINA KIRIKUS

30. novembril avas RKK piiskop Philippe Jourdan Püha Katariina kirikus jõulusõime näituse, mille olid kokku pannud Sirje Säär ja Ene Mellov. Avamisel laulis ansambel Rondellus. Seekordne näitus on Eestis järjekorralt juba kümnes. Sedapuhku moodustavad ekspositsiooni jõulusõimed Poolast, Prantsusmaalt, Tšiilist, Soomest, Itaaliast ja Eestist.

Näitus jääb avatuks kuni 6. jaanuarini igal pühapäeval kella 12–16. Eelnevalt kokku leppides on võimalik näitust vaadata ka teistel aegadel ning teha rühmakülastusi. Selleks tuleb võtta ühendust Theatrumi kontoriga telefonil 6446 889 E-R 10–17 või e-maili aadressil theatrum@theatrum.ee.

Näituse raames on planeeritud ka mitmeid loenguid jm ettevõtmisi, mille kohta saab jooksvalt teavet Theatrumi koduleheküljelt www.theatrum.ee. Sissepääs näitusele on tasuta, võimalik on teha annetusi Püha Katariina kiriku heaks. Näituse korraldamisele aitab kaasa ka Poola Suursaatkond Tallinnas.

RKK piiskop Philippe Jourdan näituse avamisel. Foto: Gennadi Baranov

Isa Aleksander. Foto: arhidiakon Justinus

Ülempreester Andreas Pöld, preester Toivo Treima, metropoliit Stefanus, ülempreester Johannes Keskküla, arhidiakon Justinus ja ülempreester suuroikonomos Felix Kadarik. Foto: Roland Põllu

Isa Stefan. Foto: Margus Lepvalts

EAÕK UUED VAIMULIKUD

20. oktoobril, päev enne Püha Sinodit ülendas metropoliit Stefanus Konstantinoopolis arhimandriidiks preester Aleksander Hopjorski.

26. oktoobril pühitses metropoliit Stefanus Kuressaare Püha Nikolause kirikus toimunud piiskoplikul liturgial preestriks diakon Toivo Treima. Isa Toivo hakkab teenima EAÕK Pärnu ja Saare piiskopkonna kogudusi Saare maakonnas. Toivo Treima on sündinud 1958. aastal Pärnus ja lõpetanud Pärnu 1. Õhtukeskkooli. Seejärel õppis ta Tartu Ülikoolis vene keelt ja kirjandust, Uppsala Ülikoolis rootsi keelt ja kirjandust, vaimulikke distsipliine on ta

õppinud EMK teoloogilises seminaris ja Püha Platoni seminaris. Kaitseväelasena on ta läbinud mitmeid täienduskursusi ja -koolitusi, sealhulgas vanemstaabiohvitseride kursused Balti Kaitsekolledžis ja NATO planeerimis- ning juhtimiskursused Saksamaal ja USA-s. Varem on ta töötanud Vabariigi Presidendi käsundusohvitserina, Kaitsejõudude Peastaabi informatsiooniosakonnas ning selle aasta septembrini Balti Kaitsekolledžis õppejõuna. Isa Toivo on abielus ja nelja tütre isa.

9. novembril pühitses metropoliit Stefanus Võru Suurkannataja Ekaterina kirikus piiskoplikul liturgial preestriks diakon Stefan (Ilon) Fraimani. Isa Stefan hakkab

teenima samas koguduses. Stefan Fraiman on sündinud 1973. aastal Tallinnas ning lõpetanud Tallinna 15. Keskkooli. Ta on õppinud Balti Kommertskolledžis ja Tallinna Tehnikaülikoolis, lõpetanud Tartu Ülikooli slaavi filoloogina, omandades seal ka magistrakraadi ning õppinud seejärel Tartu ja Tallinna Ülikooli doktorantuuris semiootikat ja kultuuride uuringuid. Alates 1999. aastast toimetab isa Stefan humanitaarsaiti „Ruthenia“. Ta on töötanud õpetajana Tartu Katoliku Koolis ja alates 2005. aastast EAÕK tõlgina. Isa Stefan on abielus ja kahe poja isa.

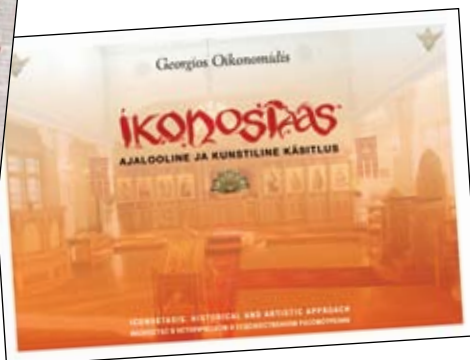
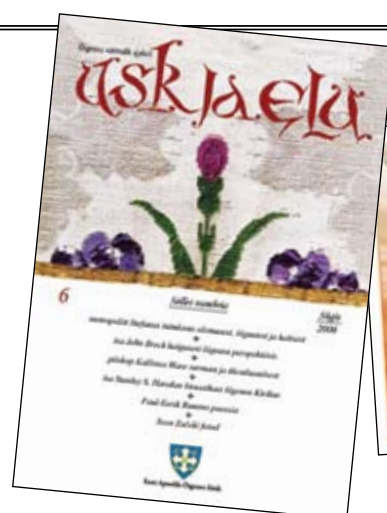
9. detsembril pühitses metropoliit Stefanus Värska Püha Georgiuse kirikus piiskoplikul liturgial preestriks diakon

Peeter Uiibo (vt esileht). Isa Peeter hakkab teenima samas koguduses. Peeter Uiibo on sündinud 1963. aastal Võrus, lõpetanud Põlva Keskkooli ning õppinud seejärel lühikest aega Tallinna Polütehnilise Instituudi ehitusteaduskonnas. Pärast Nõukogude armeed töötas ta mitmetes ametites kuni 2001. aastani, mil asus tööle Eesti Maateemuuseumisse, kus töötab tänaseni juhataja asetäitjana, töö sisuks ehitus- ja arendusprojektid. 2002–2006 õppis ta Eesti-Ameerika Äriakadeemias, kus omandas kõrghariduse ärijuhtimise erialal, alates 2006. aastast õpib Tallinna Tehnikaülikooli magistrantuuris maastikuarhitektuuri. Isa Peeter on abielus, peres kasvab kaks poega ja tütar.

EAÕK UUED TRÜKISED

Ajakirja **Usk ja Elu** 6. number käsitleb inimese elu lootestaadiumist surma ja ihu ülestõusmiseni. Metropoliit Stefanus kirjutab õigeusu Kiriku tõekspidamistest inimloote olemuse tema õiguste ning kaitse osas. Isa John Breck kõneleb õigeusu eetilistest perspektiivist kannatuste ja surma küsimuses, selle suhtest tänapäeva arstiteadusega ning Kiriku ülesannetest surmahaige vaimuliku heaolu tagamisel. Surma ja ülestõusmise teemadel arutleb ka piiskop Kallistos Ware. Isa Stanley S. Harakas tutvustab õigeusu lähenemist bioetikale. Lisaks saab seekordsest ajakirjanumbrist lugeda Paul-Eerik Rummo luulet, seda illustreerivad Sven Začeki loodusfotod.

Raamat „Õigeusu vaimulike teenisturõivad ja nende sümbolika. Kiriklikud sakraalesemed“ jätkab EAÕK Kirjastuse usuõpetuslikku sarja, mille eesmärgiks on lähemalt tutvustada õigeusu Kirikut, kirjeldada õigeusu kirikuhoonet ja kõike sellega seonduvat; jumalateenistusi ja talitusi, mis selles läbi viiakse; kirikupühasid ja nendega seotud kombestikku. Seekordne raamatuke tutvustab üksikasjalikult õigeusu vaimulike teenisturõivaid ja kirikus kasutusel olevaid esemeid, seda nii välistes detailides kui ka tähend

dusseoses, et iga kirikus kasutatav ese kannab endas rikkalikku sümbolikat, mille tundmine aitab paremini mõista, et kirik on Kristuse Ihu, kuhu kuuluvad taevased väed, pühakud ning kõik elavad ja lahkunud kirikuliikmed. Selle sarja raamatute koostamisel on eelkõige silmas peetud väikeseid lugejaid, kuid kohased on need kõigile, kes teevad esimest tutvust õigeusu rikkaliku pärandiga. Raamat on eesti- ja venekeelne ning rohkete illustratsioonidega.

Raamatus „Ikonostaas. Ajalooline ja kunstiline käsitlus“ tutvustab üks Tallinna püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna kiriku ikonostaasi autoritest Georgios Oikonomidis nii õigeusu kiriku ikonostaasi ajalugu laiemalt kui ka kirjeldab detailhaaval EAÕK katedraali ikonostaasi. Raamat on eesti-, inglise- ja venekeelne ning illustree-

ritud rohkete fotodega.

Ilmunud on ka Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku kalender 2009. Lisaks kalendariümile ning EAÕK andmetele on kalendris ka preester Vasilios Papavassiliou kateheetiline lühikäsitlus ikoonide teoloogiast ja ajaloo

Müügile on jõudnud ka CD-plaat „Pealaulud“, millel laulavad ja loevad Tallinna püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna koguduse lauljad ning preester Jüri Ilves õigeusu suurte pühade ja pühapäevade pealaule (tropareid), usutunnistust ja Meie Isa palvet. Lisaks on plaadi vahel pühi tutvustav tekst.

Raamatuid saab osta EAÕK kogudustest, Tallinna püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna piiskopliku kiriku kauplusest (Ahtri 5) ning Eesti suurematest raamatukauplustest.

Kristuse sünd.

KRISTUSE SÜNDIMISE PÜHA LITURGILINE AEG

Jõulud ja ülestõusmispühad on oma teoloogilise tähenduse tõttu nendeks poolusteks, mida ühendava telje ümber pöörleb liturgiline aasta. Ülestõusmispüha on kirikuaasta liikuvate pühade ja Kristuse sündimise püha liikumatute pühade krooniks. Johannes Kuldsuu nimetab Kristuse sünnipüha „kõikide pühade emaks”, sest see sündmus, mida me tähistame, on meie lunastuse kõigi muude teetähiste eelduseks. Kui Kristus ei oleks sündinud, poleks Teda ristitud ja Ta poleks ka õpetanud ega imetegused teinud, kannatanud ega üles tõusnud. Kristuse sündimisega on inimsoo pääsemine juba teoks saanud.

Eeltoodu põhjal võiks järeldada, et Kristuse sünnipüha on ka ajalises järjestuses kristliku kalendri vanim püha. Siiski on ülestõusmispüha ja selle iganädalane kordus, pühapäev – Issanda ülestõusmise rõõmupäev – jõuludest palju vanem püha. Esimest korda tähistasid sünnipüha varakristlikud hereetilised rühmitused II sajandi keskel, tehes seda koos Kristuse ristimise pühaga 6. jaanuaril, vana kalendri talvisel pööripäeval. Kuni IV sajandini tähistaski kristlik ida neid pühasid ühiselt epifaania või teofaania nimetuse all.

Kuigi üheski evangeeliumis ei ole ära toodud Kristuse sündimise täpset kuupäeva, võib eeldada evangelist Luuka kirjeldatud sündmuste põhjal (rahva üleskirjutamine, lapseootel naise reisimine, püha perekonna loomalaudas ööbimine, karja öösel väljal karjatamine), et see leidis aset talvekuudel. Esimest korda tähistati Kristuse sünnipüha epifaaniast ehk jumalailmumise pühast lahus 330. aastal Roomas. Kuupäevaks määrati 25. detsember, aga mitte seetõttu, nagu oleks arvatud, et Kristus sel päeval tõesti sündis, vaid kuna tollal käibel olnud uue kalendri järgi tähistati 25. detsembril talvist pööripäeva. Samal kuupäeval tähistasid paganad suurte pidustustega valgusejumaluse, võitmatu päikese sünnipäeva, teisisõnu valguse võitu pimeduse üle ja päeva pikendamise uut algust.

Vastukaaluks paganliku püha tähistamisele määras kirik väga targalt „tõelise valguse, õiguse päikese” Kristuse sündimise pühitsemise, kes sündis neitsist, et valgustada pimeduses ja surmavarjus viibivat inimkonda. Mõne aastaga levis Kristuse sünnipüha tähistamise traditsioon peaaegu kogu kristlikus maailmas: Roomast levis see komme läände, 376. aasta paiku leiame selle Antiookia ja Kapadookia Kaisarea kirikutest, 431. aasta paiku juba Jeruusalemmast ning järkjärgult hakkasid seda püha tähistama kõik idakirikud peale Armeenia kiriku.

Kristuse sündimise püha liturgilist väljakujunemist mõjutas ajalises järjestuses vanem ülestõusmispüha. Nagu kirjeldab IV sajandil oma reisikirjas palverändur Etería, toimetas Jeruusalemma piiskop jõuluööl Kristuse sünnikirikus Petlemmas ülestõusmispüha eeskujul öise liturgia. Pärast liturgiat suundus rahvahulk piiskopi ja vaimulikkonnaga eesotsas ristikäigus Jeruusalemma, lauldes: *Önnistatud on see, kes tuleb Issanda nimel.* Seejärel peeti pärast lühikest pausi teine liturgia Kristuse Ülestõusmise kirikus. Aja jooksul ülestõusmispühade mõju sünnipüha jumalateenistustele kasvas veelgi ja tänapäeval võime leida arvukaid mõjutusi, seda eriti pühale eelnevas perioodis.

Jõule ettevalmistav liturgiline aeg

Kõigepealt lisati Kristuse sündimise pühale üks ettevalmistav pühapäev, mis hakkas kandma nimetust „pühade isade (vanemate) pühapäev”. Sealjuures ei peetud silmas oikumeenilistel kirikukogudel osalenud kirikuisiasid, vaid Kristuse esiisaid ja eelkõige esiisa Aabrahami. Hiljem selle pühapäeva teemat laiendati ja hakati tähistama kõigi Kristuse eelkäijate Vana Testamendi õigete mälestust, hoolimata sellest, kas tegemist on Kristuse esiisadega või mitte. Liturgia evangeeliumiks loeti, nagu tänagi, Matteuse evangeeliumi esimeses peatükis toodud Kristuse põlvnemis- ja sünnilugu (Mt 1:1-25), epistlik Pauluse kirja heebrealastele, milles meenutatakse usku tunnistanud Vana Testamendi pühade meeste kannatusi.

Sünnipühale eelneva pühapäeva teema laiendamine ja soov ettevalmistavat perioodi edasi arendada tõi kaasa selle, et edaspidi viidi osa teemast veel ühe pühapäeva võrra ettepoole. Nii tekkisid kaks „pühade isade pühapäeva” ja selleks, et neil vahet teha, jäi vanem kandma nime „pühapäev enne Kristuse sündimist” (meil: „pühade vanemate pühapäev” – tõlkija märkus), uuemat jäi tähistama vana nimetus „pühade isade pühapäev”, mida hakati kutsuma „pühade esiisade (esivanemate) pühapäevaks”, et seda mitte segamini ajada oikumeeniliste kirikukogude isade pühapäevadega. Viimase jaoks valiti evangeeliumilugemine, mille sisuks

on tähendamissõna suurest pidusöögist taevases kuningriigis (Lk 14:16-24), kuhu tulevad paljud, et istuda lauda koos Aabrahamiga, Israeli pojad aga tõugatakse välja: *Ma ütlen aga teile, et paljud tulevad idast ja läänest ja istuvad lauda koos Aabrahami ja Iisaki ja Jaakobiga taevariigis, kuningriigi lapsed aga tõugatakse välja pimedusse, kus on ulgumine ja hammaste kiristamine* (Mt 8:11).

Tervest detsembrist kujuneb nõnda Kristuse sündimise püha ettevalmistav periood, mis on pühendatud Messiasse ootamisele, Vanale Testamendile, prohvetitele ja Kristuse esiisadele. Just seetõttu näeme kirikukalendrist, et 1. detsembril peetakse prohvet Nahumi, 2. detsembril prohvet Habakuki, 3. detsembril prohvet Sefanja, 16. detsembril prohvet Haggai ning 17. detsembril prohvet Taanieli ja kolme noormehe tulises ahjus, Ananiase, Asariase ja Misaeli mälestuspäeva.

Ülestõusmispühale on alati eelnenud paast. Kristuse sünnipühale eelnes kõigepealt lühike ettevalmistav paast, mis kaheksandal sajandil kujunes suure paastu eeskujul juba neljakümnepäevaseks, saades alguse 15. novembril. See aga, mis on andnud jõulueelsele ajale erilist ettevalmistava tähenduse, on kirikulaulud, mida lauldakse reeglipäraselt õhtu-, hommiku- ja pärastõhtuteenistustel ning mille arv lisandub tõusvas joones. Alates neitsi Maarja templiseviimise pühast 21. novembril kuni sünnipühani kõlab kirikutes: *Kristus sünnib, kiitke! Kristus tuleb taevast, minge vastu!* 26. novembrist lisandub jumalateenistustesse jõulude eelpüha kondak. 30. novembrist peale kuuleme ka muid pühadega seotud kirikulaule. Alates 20. detsembrist valitseb pühademeeleolu kõigis jumalateenistuste lauludes: kaanonites, stihiirades, katismalauludes ja eksapostilarides. Neil päevil laulab koor pärastõhtuteenistustel juba Simeon Metafrasti loodud kolmelaululisi kaanoneid tuleva püha auks, mis oma sisu poolest sarnanevad suure nädala lauludega. Nii on jõulueelne nädal võrdlemisi sarnane ülestõusmispühale eelneva suure nädalaga. Eriti selgelt väljendub see sarnasus jõululaupäeva jumalateenistusel, mil suure reede tundideteenistuse ning suure laupäeval peetava õhtuteenistuse ja Basilius Suure liturgia eeskujul toimetatakse samuti suurte ehk kuninglike tundide teenistus ja õhtuteenistus koos Basilius Suure liturgiaga.

Jõulu esimesel pühapäeval viivad juubeldavad kirikulaulud, pidulikud lugemised ning pühalik liturgia meid taas Juudamaa linna Petlemma pühasse koopasse, kus Kristus sünnib neitsist; kus karjused Teda kummardavad ja targad toovad kuninglikke kingitusi; kus alusetu sai alguse ja Jumal sai Sõnaks; kus esmakordselt kõlas inglite ülistuslaul, kuu-

Püha perekonna põgenemine Egiptusesse.

lutades päikesetõusu ja uue päeva algust, „õiguse päikese” ilmumist. Raske on aru saada, kas me kõike seda kogeme täna või selsamal Kristuse sündimise pühapäeval. Selline ongi meie jumalateenistuste müsteerium, kus ajastute ja muutuvate ajamustrite piirid kaovad ning täna, eile ja homme saavad üheks. Täna sünnib taas Kristus, nagu ka eelmisel aastal ja eelmistel sajanditel ja nõnda saab olema kuni aegade lõpuni, nagu kuulutatakse Kristusest Ilmutusraamatus: *Mina olen esimene ja viimane, algus ja ots.* (Ilm 22:13), ja kirik on otsekui Tema ihu, igavene ja iginoor.

Jõulu järelpühad

Vaatleme nüüd paasaperioodi mõju jõulujärgsele ajale. Suurt püha tähistatakse seitsme päeva jooksul. 26. detsembril peame Kristuse Ema, Jumalasünnitaja üldist mälestuspäeva ja meenutame püha perekonna põgenemist Egiptusesse (Mt 2:13-23). 29. detsembril mälestame Petlemma märterlapsukesi, kelle kuningas Herodes tappa lasi. Terve nädala jooksul põimuvad Kristuse sündimise pidustuste laulud eri pühakutele pühendatud lauludega. Nii nagu kaheksandal päeval pärast paasapüha peetakse apostel Tooma pühapäeva, nii tähistame ka kaheksandal päeval pärast jõule, 1. jaanuaril Issanda ümberlõikamise püha.

Niisamuti nagu Issanda ilmumine apostel Toomale kinnitab surnuist ülestõusmise üleloomulikkust sündmust ka kõige uskmatumale õpilasele, tähistab kaheksapäevase Kristuslapse ümberlõikamine ja Talle nime andmine täiusliku inimesekssaamise kinnitust, selle kaudu jumalarahva sekka astumist ja kuuletumist Moosese Seadusele. Ülestõusmispüha järgne kaheksas päev muutub tänu Ülestõusnu ilmumisele ja kohalolekule oma õpilaste seas kaheksanda päeva tüübiks, mis tähistab tulevase aegu Kristuse jätkuval kohalolul. Ja ka jõulude järgne kaheksas päev on hümnoloogide järgi see päev, mis „tulevaid asju ette tähendab”, nagu öeldakse ümberlõikamise püha kaanoni troparis, sest nüüd ilmub Kristus ihulikult oma rahvale ja tervele inimsoole.

Pühadeperiood aga jätkub. Alguse saab Kristuse ristimise püha ettevalmistav aeg, mis pärast 6. jaanuari jätkub veel ühe nädala jooksul. 15. jaanuaril vahe-

tab selle välja uus ettevalmistav periood Kristuse templisseviimise püha eel 2. veebruaril, täpselt nelikümmend päeva pärast Kristuse sündi. Nii jõuab sisuliselt lõpule jõuluaja pühadetsükkel ja Kristuse templisseviimise püha puhul võib tõmmata paralleeli paasapühade tsükli lõpetava taevasseminemise pühaga. Neljakümnepäevane Kristuslaps siseneb Jumala templisse, maapealsesse taevasse. Seal võtab Ta vastu Vana Testamendi prohvetlus, paludes vanake Siimeoni ja prohvet Hanna suu läbi oma aja lõpetamist ja enda vabastamist, sest kätte on jõudnud prohvetite kuulutatud ja oodatud „valgus paganate valgustamiseks” ja „oma Iisraeli rahva auks” (püha Siimeoni, Jumala vastuvõtja laulust). Sellega jõuab ka lõpule Kristuse sündimise pühale järgnenud liturgiline aeg.

Näeme, et Kristuse sündimise püha on ennekõike Vana Testamendi prohvetite kuulutuste täidesaamise püha. See püha on ka Vana ja Uue Testamendi murdepunktiks. Vana Testament kuulutab ja valmistab ette Kristuse saabumist ning jõuab lõpule Tema sündimisega. Uue Testamendi juhatab sisse lihakssaami-

se päev, „suur ja kardetav Issanda päev”, mida on ennustanud prohvet Joel (Jl 3:4).

Pöördudes veel kord tagasi Issanda ristimise püha juurde, meenutame, et IV sajandil jagunes üks ühine püha, jumalailumuse püha kaheks. Tänapäevalgi rõhutab kahe püha ühtsust ühesugune liturgiline raamistik, aga ka nende mõlema kirikulaulude ja palvete sisu. Tihti seotakse omavahel kahte ajaloolist sündmust või rõhutatakse kahte püha siduvat teoloogilist mõtet, milleks on õiguse päikese Kristuse ilmumine surmavarjus viibivale rahvale.

Kristuse sündimise püha suurte tundide jumalateenistuse üheksanda tunni lõpus leiame esimest korda vihje jumalailumusele: *Meie kummardame Sinu sündimist, oh Kristus! Lase meid näha ka Sinu jumalikku ilmumist!* Siin kuulutatakse ette inimeseks alandunud Kristuse – kes sündis naisest, mähiti sõimes ja toideti emapiimaga – aulist ja üleloomulikku ilmumist valgusarnases teofaanas. Neid salme võib ühtlasi kõrvutada salmidena, mida lauldakse suurel reedel: *Täna ripub*

ristipuul see, kes maa vete peale rippuma pani..., mis kuulutavad ette põhjatult alandatud Kristuse – kes rippus ristil, kandis kibuvitsakrooni, mähiti pilgates purpurkuube, pisteti odaga ja peksti piitsaga – aulist ülestõusmist, lõppedes sõnadega: *Meie kummardame Su kannatamisi, oh Kristus! Näita meile ka oma ausat ülestõusmist!* (suure reede jumalateenistusest).

Seega kiirustab jumalailumuse püha asendama Kristuse sündimise püha, Jordan Petlemma, vetevood koobast. Valgus, mis tärkas Petlemmas, särab Jordani jõe kohal taeva keskel. Tema, kes „salaja koopas sündis”, nagu lauldakse sünnipüha öhtuteenistuse pealaulus; kes ilmus maailmale, et „neid, kes pimeduses istusid, valgustada”, nagu kuulutab Jumalailumuse püha öhtuteenistuse pealaul, valgustab teofaania kõike: *Petlemmast ehk pigem Mariast näitse Issand, selge ja hüljav hommikukoit, pimedatele ilmuvat. Kogu maailmale saadab õiguse päike oma valguskiired... Oh ligisaamatu valgus, Sa oled tulnud ja maa peale ilmunud.* (Jumalailumuse püha kaanonist).

Vähem poeesiat ja rohkem teoloogiat leiame suure veepühitsuse palvetes: *Sina, äramõistmatu, algusetu ja igavene Jumal, tulid maa peale, võtsid enesele sulase näo ja said inimesesarnaseks, sest sa ei võinud näha, et kurjuse vaim inimsugu vaevab, vaid tulid ja lunastasid meid. Sina pühitsesid Jordani veed, saates neile taevast oma Püha Vaimu.*

Nii tähistab kumbki püha omal kombel Jumala ilmumise ja meie sekka tulemise salasust. Nagu algusetu Jumal sündis Isast, nõnda sünnib Ta ajalikus maailmas neitsist, et maailma uueks luua. Mõlemat sündi varjutab salapära. Ja nagu siis, kui pimedus oli sügavuse peal (1Mo 1:2), Issanda sõnaga tehti taevad (Ps 33:6) ja maailm sai valgustatud, nii hakkab ka nüüd lihakssaanud Sõna maailma uueks looma, pühitsedes Jordanis ilmudes vee ning uuendades vee ja Vaimu läbi „oma võitnud meeste väge” (Jumalailumuse püha kaanonist).

Joannis Fundülise artiklist „Proeörtia kai Metheorta ton Hristugénnon” ajakirjast *Pemtusia* (detsember 2002, lk 103-108) lühendatult tõlkinud Edith-Helen Ulm.

„ÜKS VÄIKE LAPSUK, IGAVENE JUMAL” ROMANOS KAUNILTLAULJA JÕULUKONDAKIST

Edith-Helen Ulm

Meie kiriku üks tuntumaid jõululaule on kahtlemata jõulupüha kondak, mida kuuleme Kristuse sündimise püha öhtuteenistusest alates korduvalt kogu pühadeperioodi jooksul: *Täna sünnitab neitsi Selle, kes kõigest loodust kõrgem on ja maa toob koopa Sellele, kelle ligi ei või saada. Inglise laulavad kiites karjastega, targad reisivad tähe järele, sest meie pärast on sündinud üks väike Lapsuke, igavene Jumal.* Seda kuulates ei pruugi me teadagi, et tegemist on väga vana laulutekstiga, mis esimest korda kõlas jõulupühakirikus juba VI sajandil ja nõnda kuni meie päevini välja. Kondaki autor on kuulnud Bütsantsi hümnoloog Romanos Melodos ehk Kauniltlaulja, kellest on sobiv Kristuse sündimise pühaga seoses lähemalt kõnelda.

Püha Romanos sündis VI sajandil Süürias, Emesa linnas, mis kannab tänapäeval türgipärase nimetust Homs (Ems). Tema täpne sünniaeg on teadmata, nagu ka paljud faktid tema elust. Ajaloolased pole päris kindlad ka Romanose päritolus: kuigi suurem osa neist toetab seisukohta, et ta oli päritolult juut, leidub ka arvamusi, et tegu oli helleniseerunud süürlasega. On teada, et pärast hariduse saamist Beirutis, kus ta ka Ülestõusmise kirikus diakoniks pühitseti, suundus

Romanos Kauniltlaulja.

Romanos Konstantinoopolisse, kus asus keiser Anastasios I (491–518) valitsusajal diakonina ametisse Bütsantsi pealinna kuulsasse Vlaherna Jumalaema kloostri. Pärimuse järgi toimus selle kloostri samanimelises kirikus sündmus, mis tegi Romanose kuulsaks Kauniltlaulja nime all.

Pärimuse kohaselt ebaõnnestus Romanosel jõuluõhtu jumalateenistusel laulmine. Tema hääl olevat kõlanud toorelt ja mustalt ning ta olevat pärast teenistuse lõppu sealsamas Jumalaema kirikus murelikult unne suikunud. Unes ilmus talle Jumalaema, kes parema käega teda õnnistades ulatas vasakuga talle väikese kirjarulli, mille käskis alla neelata. Pühak tegi nagu kästud ja ärkas otsemaid, ülistades Jumalat. Kui hommikuteenistusel jõudis kätte tema kord suu avada, kostis

kirikus teeninud vaimulike ja kirikurahva üllatuseks taevalikul häälel uus laul: *Täna sünnitab neitsi selle, kes kõigest loodust kõrgem on...* Jumalaema kingitus oli ühtlasi jumalikuks anniks keskpärasele lauljale, kelle nime edaspidi saatsid selised austavad nimetused nagu Melodós ja Glykofónos (Kauniltlaulja) ning Psáltis Dikeosínis (Õiglane Laulja).

Romanos oli viljakas autor, luues oma lauludele nii teksti kui ka muusika. Konstantinoopoli sinaksari järgi ulatub tema suurteks pühadeks ja eri pühakutele kirjutatud kirikulaulude arv tuhandeni. Neist on tänaseni säilinud 85 kondakit, millest ehtsaks võib pidada 59. Suure panuse eest kristlikusse laulupärandisse on teda nimetatud ka kirikumuusika Pindaroseks. Romanose loominguline õitseage langeb keiser Justinianuse va-

litsusaega (527–565), kes oli tuntud kui kunstide austaja ja edendaja. Mõni ajalooline allikas nimetab Romanost koguni Justinianuse õukonnalaulikuks, kuigi puuduvad andmed, nagu oleks ta keisri õukonnas mõnda ametit pidanud. Küll aga on teada, et kuni XII sajandini oli Konstantinoopoli keisri õukonnas kombeks Kristuse sündimise püha puhul korraldatud pidulikus jõululauas kuulata Romanose jõulukondakit, mida esitasid Pühade Apostlite kiriku ja Hagia Sophia katedraali koorid.

Romanos, kes tegutses arvatavasti kogu elu Vlaherna Jumalaema kirikus diakonina, suri 1. oktoobril 560. aasta paiku (tema täpne surma-aasta on teadmata) ja maeti samasse kirikusse. Ei läinud mööda kaua aega, kui kirik ta pühakuks kuulutas, sest juba mõnekümne aasta möödudes, keiser Herakleioni valitsusajal (610–641) mälestati teda kui pühakut. Romanosest sai kõigi kirikulauljate kaitsepühak, kelle mälestuspäeva tähistatakse 1. oktoobril.

Kondak Bütsantsi laululoomingus

Mõne sõnaga ka kondakist ehk kontakioni-nimelisest kirikulaulust, mis Bütsantsi hümnograafide loomingus kujunes välja V-VI sajandil ja mille parimad näited leiduvad kahtlemata Romanose loomingus. Omal ajal oli see liturgiline laul tuntud lihtsalt laulu või oodi nime all, nimetus kontakion võeti kasutusele palju hiljem, X sajandil. Täna kirikutes kõlav kondak – lühike kirikulaul mõne pühitsetava sündmuse või pühaku kiituseks – on tegelikult pika, mitmeosa-

lise muusikavormi lühike sissejuhatav osa, mis kandis nimetust *prooimion* või *kukúlion*. Kontakioni on nimetatud ka muusikaliseks ja riimistatud jutluseks, sest kõige varasemaid IV sajandist pärit, õpetusliku sisuga kontakione esitati liturgial pärast evangeeliumilugemist. Hiljem loodi kontakione pühakute auks ja esitati ka hommikuteenistusel.

VII-VIII sajandil ilmus Bütsantsi liturgilisse laululoomingusse uus vorm, kaanon, mis vähehaaval tõrjus kontakioni kõrvale ja sellest jäi kiriku jumalateenistustesse meile tuttav kondak, mida loetakse hommikuteenistusel pärast kaanoni VI laulu koos esimese salmi e iikosega ja lauldakse liturgial pärast pealaulu ehk troparit.

Niisiis koosnes kondak sissejuhatavast *prooimion*-ist ja laulusalmidest – iikostest –, mis moodustasid kondaki põhiosa ja nende arv võis ulatuda 18–24ni. Esimene iikos nimetusega irmos oli järgmiste meetriliseks ja muusikaliseks eeskujuks, mis tähendab, et kontakioni salmid pidid olema esimese salmiga isosüllaabilised ehk võrdse silpide arvuga ning järgima täpselt selle rõhkusid (*omotonia*-printsii). Seega oli kondak oma ülesehituselt küllaltki ettemääratud kujuga. Sissejuhatavat *prooimion*-i, mis oli iikostest muusikaliselt ja meetriliselt sõltumatu, sidus järgmiste salmidega viimane laulurida (*efimnion*), mis jäi korduma kõigi iikoste lõpus ja mida võis koos kooriga korrata kogu kirikurahvas. See on kondaki üks olulisemaid tunnuseid, nagu ka akrostihhi kasutamine, mis tähendab, et laulusalmide esitähedest moodustus fraas, milleks oli harilikult kas kirikupüha nimetus või laululooja

nimi, laulu helilaad või lihtsalt kreeka tähestiku järjestikused tähed. Nii on Romanose jõulukondaki korduvaks fraasiks ehk *efimnion*-iks „üks väike Lapsuke, igavene Jumal” ja akrostihhiks autorile viitav „alandliku Melodosi hümn” (*Tu tapinú Romanú ímnos*).

Juhul kui hümnograafi meloodia oli originaallooming, kandis kondak nimetust *idiómelon*, kui aga kasutati varemloodud viisi, nimetati kondakit *prosómoion*. Paraku ei ole säilinud ükski omaaegne kontakioniviis, sest varaseimad meieni jõudnud noodikirja näited pärinevad VIII-IX sajandist.

Romanose jõulukondak

Romanose loomingus jõudis kondakivorm oma täiuseni. Ta tõi kasutusele selge süllaabilise stiili, kus igale silbile vastas üks noot, mis hõlbustas oluliselt teksti jälgimist. Arvatakse, et ka *prooimion*-i lisamine oli Romanose ja teiste Bütsantsi hümnograafide panus Süüria päritoluga kontakioni arengusse. Romanose loomingust on sageli leitud paralleele Süüria didaktilise luule ja eelkõige Efrem Süürlase poeesiaga.

Romanose kondakid on kui dramatiseeritud jutustused, kus dialoogile on antud kandev roll. Tema väljenduslaadile on omased värvikad retoorilised kujundid ja metafoorid, poeetilised võrdlused ja vastandused, mis teenivad ühte eesmärki: tuua pühad sündmused ja pühad inimesed kuulajale lähemale. Kõik see iseloomustab ka tema 24-salmist jõulukondakit, mis suurelt osalt koosneb dialoogist Jumalaema ja Kristuslast kummardama saabunud kuningate vahel.

Tuttavas sissejuhatuses avaneb meie ees otseskui jõuluikoon koopas asuva söime, Kristuslapsena Jumalaema, Teda ülistavate inglite ning Issandat kummardama saabunud karjuste ja kuningatega. Laulu keskseks tegelaseks on Jumalaema, kellel on surelikuna esialgu raske mõista Jumala inimesekssaamise suurt ja püha salasust: Ütle, laps, kuidas Sa minusse külvasid või istutasid enda? Näen Sind, oma liha ja verd, ja jahmun, sest imetan ja ise mehest ei tea; Sind ju mähkmeis silman, mu neitsus on aga pitseri all; sest Su nõu oli varjata oma sündimist nõnda – väikese lapsena, igavene Jumal. (2. iikos) Kõrge kuningas, miks hoolid Sa vaestest? Taeva looja, miks tulid Sa maiste juurde? Kas koobast ihkasid või söimest tundsid rõõmu? Näe, pole paika Su ümmardajale võõrastemajas, ei paika ega koobastki, sest seegi on võõras (3. iikosest).

Kuningad, kes on jõudnud tähte järgides koopasse, kinnitavad Jumalaemale: ...tähte nähes märkasime, et ilmsiks on saanud väikese lapsena igavene Jumal (4. iikosest). Jumalaema, olles kuulnud kuningate kinnitust, ... põlvili kummardas oma ihu vilja ja nuttes sõnas: „Suur, mu laps, suur on see, mida Sina mu armetusest tegid; näe võõramaa maagidki, Idamaade valdjad otsivad Sind; Su palet ihkavad ja paluvad näha Su oma rahva rikkad; sest Sinu rahvas oli see, kellele Sa andsid end tunda väikese lapsena, igavene Jumal.” (6. iikosest).

Järgnevalt arenevas dialoogis rullub kuulajate ees lahti kuningate teekonna värvikas kirjeldus, milles põimuvad Kristuse sündimisega seotud ajaloolised sündmused ja piibellik taust ning Jumala inimesekssaamise püha rõõmusõnum.

Jumalaema kui meie ainus eestpaluja oma Poja ees, sõnab: Õilis Lunastaja, ma ei ole üksnes Sinu ema, ega asjata imeta ma Seda, kes annab piima, kõikide eest ma anun Sind: Sina tegid minu kogu mu soole suuks ja auks; sest Sinu maailmale ma olen kindel kaitse müür ja tugi. Minu peale vaatavad need, kes on paradiisiröömust välja aetud, et ma pööraksin nad tagasi, saama kõigi asjade tundmist minu läbi, kes ma sünnitasin Sinu (23. iikos).

Kondak lõpeb Jumalasünnitaja palvega oma Pojale lunastada kogu loodu ning ühtlasi lubadusega põgeneda Egiptusesse: Lunastaja, päästa maailm, sest selleks sa oled tulnud; sea jalule kõik enda omad, sest selleks Sa särad minule ja maagidele ja kogu loodule; sest näe, maagid, kellele Sa ilmutasid oma pale valguse, Su ette langedes toovad ande ilusaid, häid ja üpris ihatuid; neid ma ju vajan, sest ma võtan nõuks Egiptusse minna ja koos Sinuga Sinu pärast pageda, minu teejuht, minu poeg, minu Looja, minu Lunastaja, väikene laps, igavene Jumal.

Kasutatud kirjandus:

Tsamis, Dimitrios, *Ekklesiastiki Grammatologia*. Thessaloniki 1996.
Tsolakidis, Hristos, *Agiologio tis Orthodoxias*. Detorakis, Theoharis, *Ta Kontákia tis Génisis Romanú tu Melodú*. – *Pemptusia* 16 (2004), 96-102.
Kasemaa, Kalle, „Romanose Jõululaul”. – *Akadeemia* 1990/2, 2291-2300.

Siin ja edaspidi on kasutatud Kalle Kasemaa tõlget Romanose „Jõululaulust”.

БОГОСЛУЖЕБНЫЙ ПЕРИОД ПРАЗДНИКА РОЖДЕСТВА ХРИСТОВА

Рождество и Воскресение Господне по своему богословскому значению являются теми полюсами, вокруг объединяющей оси которых вращается весь богослужебный год. Воскресение Господне – это венец всех подвижных, а Рождество Христово – неподвижных праздников церковного года. Иоанн Златоуст называет праздник Рождества Христова «матерью всех праздников», ибо то событие, которое мы празднуем, является предпосылкой для всех остальных путеводных нитей нашего спасения. Если бы Христос не родился, Он не был бы крещен, не говорил бы проповедей и притч, не совершил чудес, не страдал бы и не воскрес. Рождением Христовым уже осуществилось спасение рода человеческого.

На основании вышесказанного можно заключить, что праздник Рождества Христова и хронологически является самым древним

праздником христианского календаря. Однако, это не так, праздник Пасхи и еженедельное его повторение по воскресеньям – воспоминание о Воскресении Господнем – намного старше, чем праздник Рождества. Рождество Христово впервые стали праздновать вместе с праздником Крещения Господня 6 января, в день зимнего солнцестояния по старому календарю, в середине II века раннехристианские еретические объединения. До IV века христианский Восток так и праздновал эти два праздника вместе под общим названием эпифания или теофания.

Хотя ни в одном из Евангелий не указана точная дата Рождества Христова, на основании описанных евангелистом Лукой событий (перепись населения, путешествие беременной женщины, ночевка святого семейства в хлеву, выпас стад ночью в поле) можно предпо-

ложить, что все это происходило в зимние месяцы. Впервые праздник Рождества Христова отдельно от эпифании – праздника Богоявления – праздновали в 330 году в Риме. Датой празднования назначили 25 декабря, но не потому, что действительно считали, что именно в этот день родился Христос, а потому что это был день зимнего солнцестояния по новому календарю. В тот же день язычники с большим размахом праздновали день рождения непобедимого солнца – божества света, победу света над тьмой и начало удлинения дня. Церковь премудро установила в качестве противовеса языческому празднику празднование рождения «Света истинного, Солнца правды» – Христа, родившегося от Девы, чтобы просветить человечество, пребывающее в темноте и сени смертной. Через некоторое время традиция празднования Рождества Христова 25 января распростра-

нилась почти по всему христианскому миру: из Рима эта традиция перешла на восток, в 376 году этот праздник празднуют в церквях Антиохии и Кесарии Каппадокийской, в 431 году уже в Иерусалиме, и постепенно во всех восточных церквях, кроме армянской.

На богослужебное оформление праздника Рождества Христова повлиял хронологически более древний праздник Воскресения Господня. Как пишет в IV веке в своих путевых заметках паломник Этерия, Иерусалимский епископ совершал в рождественскую ночь в церкви Рождества Христова в Вифлееме ночную литургию по образцу литургии Воскресения Господня. После литургии народ с епископом и духовенством направился крестным ходом в Иерусалим, распевая: «Благословен грядый во имя Господне». Затем после небольшой паузы совершали литургию в цер-

кви Воскресения Господня. Со временем влияние праздника Воскресения на богослужение Рождества усилилось еще более, и сегодня мы можем найти множество таких влияний, особенно в период, предшествующий самому празднику.

Богослужебный период подготовки к Рождеству

Сначала было добавлено одно подготовительное воскресенье, получившее название «неделя святых отцов» («неделя отец»). Имелись в виду не святые отцы, участвовавшие во вселенских соборах, а праотцы Христа, прежде всего праотец Авраам. Позже тема этого воскресенья была расширена и стали праздновать память всех праотцев – праведников Ветхого Завета, независимо от того, были ли они праотцами Иисуса Христа по плоти или нет. Евангельское чтение этой литургии, как и сегодня, 1-я глава Евангелия от Матфея – родословная и история рождения Христа (Мф. 1, 1–25), Апостол – послание апостола Павла к евреям, в котором вспоминаются страдания праведников Ветхого Завета за веру.

Расширение темы предшествующего Рождеству воскресенья и желание еще более развить подготовительный период Рождества привели к тому, что часть темы была перенесена на еще одну неделю назад. Так возникло две «недели святых отцов», для того, чтобы их различать, более древнюю стали называть «неделей перед Рождеством Христовым» (у нас: «неделя отец» – примечание переводчика на эстонский язык), а для новой осталось старое название «неделя святых отцов», которую стали называть «неделей святых праотцев» («неделя праотец»), чтобы не путать с неделей святых отцов вселенских соборов. Для евангельского чтения недели праотцев была избрана притча о великом пире в Царствии Небесном (Лк. 14, 16–24), на который придут многие, чтобы сесть за один стол с Авраамом, сыны израилены же будут изгнаны: «Говорю же вам, что многие придут с востока и запада и возлягут с Авраамом, Исааком и Иаковом в Царстве Небесном; а сыны царства извержены будут во тьму внешнюю: там будет плач и скрежет зубов» (Мф. 8, 11).

Так весь декабрь становится подготовительным периодом праздника Рождества Христова, который посвящен ожиданию Мессии, Ветхому Завету, пророкам и праотцам Христа. Именно поэтому, открыв церковный календарь, мы видим, что 1 декабря празднуется память пророка Наума, 2 декабря – пророка Аввакума, 3 декабря – пророка Софонии, 16 декабря – пророка Аггея и 17 декабря пророка Дани-

ила и трех отроков в печи огненной: Анании, Азарии и Мисаила.

Празднику Воскресения Христова всегда предшествовал пост. Празднику Рождества Христова сначала предшествовал короткий подготовительный пост, который в VIII веке превратился уже в сорокадневный по образцу Великого поста, теперь он начинался 15 ноября. Но то, что придает предрождественскому периоду особенное подготовительное значение – это церковные песнопения, которые поются на вечернях, утренях и повечериях, их количество увеличивается при приближении к празднику. Начиная с праздника Введения во храм Пресвятой Богородицы 21 ноября и вплоть до Рождества Христова в церквях раздаются: «Христос рождается, славите! Христос с небес, срящите!» («Христос рождается, славьте! Христос с небес, встречайте!») С 26 ноября добавляется кондак предпразднства Рождества. С 30 ноября мы слышим также песнопения, связанные и с другими праздниками. Начиная с 20 декабря во всех богослужебных песнопениях царит уже праздничное настроение: в канонах, стихирах, седальнах и светильнах. В эти дни на повечериях хор поет уже составленные Симеоном Метафрастом каноны из трех песней в честь наступающего праздника, которые по своему значению сравнимы с песнопениями Страстной недели. Итак, неделю перед Рождеством Христовым условно можно сравнить с предшествующей Пасхе Великой неделей. Особенно ясно это выражается в богослужении Навечерия Рождества (Сочельник), когда по образцу богослужений Великой Пятницы и Великой Субботы служатся царские часы и совершается всенощное бдение, соединенное с литургией Василия Великого.

Ликующие церковные песнопения, праздничные чтения и святая литургия первого дня праздника Рождества Христова перемещают нас в израильский город Вифлеем, в святую пещеру, где Христос рождается от Девы, где пастухи поклоняются Ему, а волхвы приносят царские дары, где Безначальное получило начало, и Бог стал Словом, где впервые прозвучала ангельская песнь, возвещая восход Солнца и начало нового дня, появление «Солнца правды». Трудно понять, участвуем ли мы во всем этом сегодня или в ту самую святую ночь Рождества Христова. Таково таинство нашего богослужения, когда границы веков и изменяющихся узоров времени исчезают и сегодня, вчера и завтра сливаются в одно целое. Сегодня снова рождается Христос, как и в прошлый год, и в предшествующие века, и так будет до конца времен, как говорится о Христе в Откровении

Иоанна Богослова: «Я есмь Альфа и Омега, начало и конец, Первый и Последний» (Откр. 22, 13). А Церковь – Его тело, вечное и вечно молодое.

Попразднство Рождества Христова

Рассмотрим теперь влияние пасхального периода на период, следующий за Рождеством Христовым. Великий праздник празднуется в течение семи дней. 26 декабря празднуется собор Пресвятой Богородицы, Матери Христа и вспоминается бегство святого семейства в Египет (Мф. 2, 13–23). 29 декабря мы вспоминаем избиение Вифлеемских младенцев по приказу царя Ирода. Всю неделю песнопения Рождества Христова сплетаются с песнопениями, посвященными различным святым. Подобно тому, как на восьмой день после Пасхи празднуется Фомина неделя (Антипасха), так на восьмой день после Рождества, 1-го января, празднуется Обрезание Господне.

Так же, как явление Господа апостолу Фоме убеждает в сверхъестественном событии Воскресения и самых сомневающихся учеников, обрезание младенца Христа и наречение Ему имени на восьмой день после рождения свидетельствует о совершенном вочеловечении, вступлении в число народа Божиего и послушании Закону Моисея. Восьмой день после Воскресения благодаря явлению Воскресшего своим ученикам и Его присутствию среди них становится образом восьмого дня, который символизирует будущую жизнь в постоянном присутствии Христа. И восьмой день после Рождества «несет образ будущего», как говорится в одном из тропарей канона Обрезания Господня, ибо ныне Господь является во плоти Своему народу и всему роду человеческому.

Праздничный же период продолжается. Начинается подготовительное время праздника Крещения Господня, который после 6-го января продолжается еще одну неделю. 15-го января его сменяет еще один подготовительный период перед праздником Сретения Господня 2 февраля, ровно на 40-й день после Рождества. Так праздничный цикл Рождества подходит к своему логическому концу, праздник Сретения завершает этот цикл, как пасхальный цикл завершает праздник Вознесения. Сорокадневный Младенец Христос входит в храм Божий, небо на земле. Там Он принимает пророчество Ветхого Завета, прося устами старца Симеона и пророчицы Анны окончания Своего времени и освобождения, ибо явился возвещенный пророками и долгожданный «свет во откровение языков, и славу людей Твоих Израйля» (из песни Симеона Богоприимца).

Этим завершается богослужебный период, следующий за Рождеством Христовым.

Как мы видим, праздник Рождества Христова – это прежде всего праздник исполнения пророчеств Ветхого Завета. Этот праздник является также переломным моментом – Ветхий Завет сменяется Новым. Ветхий Завет возвещает и приготавливает приход Христа и завершается Его рождением. Новый Завет начинается со дня воплощения, который предсказал пророк Иоиль: «Велик день Господень и весьма страшен» (Ил. 2, 11).

Возвращаясь еще раз к празднику Крещения Господня, напомним, что в IV веке один общий праздник разделился на два. И поныне схожее богослужебное оформление, содержание церковных песнопений и молитв этих двух праздников говорят о связывающей их богословской мысли. Часто эти два исторических события связывают между собой, или подчеркивают объединяющую их богословскую мысль о явлении Христа – Солнца правды – народу, пребывающему в сени смертной.

В конце 9-го часа богослужения великих часов праздника Рождества Христова впервые появляется тема Богоявления: «Поклоняемся Рождеству Твоему, Христе, покажи нам и Божественная Твоя Богоявления!». Здесь предвозвещается честное и сверхъестественное явление Христа, смиренно снизошедшего до человека – Он родился от Девы, Его пеленали в яслях и кормили материнским молоком – явление Христа в теофании, подобной всполоху молнии. Это песнопение можно сравнить с песнопением, которое поется в Великую Пятницу: «Днесь висит на древе, Иже на водах землю повесивый», – и предвозвещает честное Воскресение бесконечно униженного Христа – Того, Кто был распят на кресте, носил терновый венец, был в насмешку одет в пурпурную ризу, прободен копьем и избит бичом. Заканчивается это песнопение словами: «Поклоняемся Страстям Твоим, Христе, покажи нам и славное Твое Воскресение» (Из богослужения Великой Пятницы).

Поэтому праздник Богоявления спешит сменить праздник Рождества Христова, Иордан – Вифлеем, водное течение – пещеру. Тот свет, что затеплился в Вифлееме, сияет над Иорданом посреди неба. Тот, Кто «тайно родился еси в вертепе», как поется в тропаре вечерни Рождества Христова, Тот, Кто явился миру, чтобы просветить «во тьме сидящих», как поется в тропаре вечерни Богоявления Господня, в теофании освещает все: «Омраченным светла явился заря,

из Вифлеема облистаящая, паче же из Марии Господь, всей вселенной возсияет лучи, Солнце правды. <...> Пришел еси и явился еси, Свет неприступный» (Из канона Богоявления).

Меньше поэзии и больше богословия мы находим в молитвах Великого освящения воды: «Ты бо Бог сый неописанный, безначальный

же и неизглаголаный, пришел еси на землю, зрак раба приим, в подобии человечеством быв; не бо терпел еси Владыко, милосердия ради милости Твоея, зрети от диавола мучима рода человека, но пришел еси и спас еси нас. <...> Ты и Иорданские струи освятил еси, с небесе ниспославый Святаго Твоего Духа».

Итак, оба праздника по-своему празднуют таинство явления Бога и Его прихода к нам. Как Безначальный Бог родился от Отца, так Он рождается во временном мире от Девы, чтобы заново сотворить мир. Оба рождения окутаны завесой таинства. И как тогда, когда тьма была над бездною (Быт. 1, 2), «Словом Господа сотворены небеса» (Пс. 32, 6) и мир был просве-

щен, так и теперь воплощенное Слово начинает заново творить мир, освящая воды Иордана и обновляя водой и Духом «сильных державы сотрошася» (Из канона Богоявления).

Из статьи Иоанна Фундулиса „Proeórtia kai Methéorta ton Hristugénnon” („Pemtusia”, декабрь 2002, с. 103–108). Перевод на эстонский язык – Эдит-Хелен Ульм.

«ОТРОЧА МЛАДО, ПРЕВЕЧНЫЙ БОГ». РОЖДЕСТВЕНСКИЙ КОНДАК РОМАНА СЛАДКОПЕВЦА

Эдит-Хелен Ульм

Одно из самых известных рождественских песнопений нашей церкви – это, без сомнения, рождественский кондак, который мы слышим, начиная с вечерней службы на Рождество Христово на протяжении всего праздничного периода: «Дева днесь Пресущественного раждает, и земля вертеп Неприступному приносит, Ангели с пастырьми славословят, волсви же со звездою путешествуют, нас бо ради родися Отроча Младо, Превечный Бог». Слушая его, можем и не знать, что мы имеем дело с очень древним песенным текстом, который впервые прозвучал в церкви на Рождество уже в VI веке и звучит и поныне. Автор кондака – известный византийский гимнограф Роман Мелод, или Сладкопевец, о котором уместно поговорить в связи с праздником Рождества Христова.

Преподобный Роман родился в VI веке в Сирии, в городе Эмеса, который в настоящее время известен под турецким именем Хомс. Точная дата рождения Романа не известна, как и многие обстоятельства его жизни. Историки не вполне уверены также в происхождении Романа. Большинство из них придерживается точки зрения о его еврейском происхождении, но существует мнение, что мы имеем дело с эллинизированным сирийцем. Известно, что после получения образования в Берите (Бейруте), где он был рукоположен во диакона в церкви Воскресения Христова, Роман отправился в Константинополь и во время царствования императора Анастасия I (491–518) стал служить диаконом в знаменитом Влахернском монастыре Божией Матери. Предание говорит, что во влахернском храме и произошло чудо, после которого Роман прославился под именем Сладкопевца.

По преданию, Роман в навечерие Рождества Христова не справился с пением – его голос звучал сыро и фальшиво, после окончания богослужения опечаленный юноша погрузился в беспокойный сон там же, в церкви Божией Матери. Во сне ему явилась Божия Мать, которая благословила его правой рукой, а левой протянула ему сви-

ток, который велела проглотить. Святой исполнил указание и тут же проснулся и восславил Господа. Когда во время утрени пришел черед Романа возглашать молитву, к изумлению всех присутствующих раздалось новое песнопение, исполненное небесным голосом: «Дева днесь Пресущественного раждает...». Подарок Божией Матери был одновременно божественным даром посредственному певчему, чье имя впоследствии сопровождалось такими почтительными званиями как Melodós и Glykofónos (Сладкопевец), Psáltis Dikeosínis (Праведный Певец).

Роман был плодотворным автором, он писал как тексты, так и музыку для песнопений. В соответствии с константинопольским синаксарием число песнопений Романа, посвященных большим праздникам и отдельным святым, достигает тысячи. На сегодняшний день из них сохранилось 85 кондаков, из которых настоящими можно считать 59. За большой вклад в христианское гимнографическое наследие его называют Пиндаром церковной музыки. Период творческого расцвета Романа совпадает со временем правления императора Юстиниана (527–565), который был известен как ценитель и покровитель искусств. Некоторые исторические источники даже называют Романа придворным стихотворцем Юстиниана, хотя данные о том, что Роман занимал какую-либо должность при дворе, отсутствуют. Известно лишь, что при дворе константинопольских императоров вплоть до XII века существовал обычай за праздничным столом на Рождество Христово слушать рождественский кондак Романа Сладкопевца, который исполняли хоры храма Святых Апостолов и собора Святой Софии.

Роман, вероятно, всю жизнь служил диаконом в храме Божией Матери во Влахерне, он умер 1 октября около 560 года (точный год его смерти не установлен) и был похоронен в этой же церкви. Вскоре после смерти Роман Сладкопевец был прославлен Церковью в лике святых, уже несколько десят-

ков лет спустя, в период правления императора Ираклия (610–641) его поминали как святого, день его памяти – 1 октября.

Кондак в византийской гимнографической традиции

Скажем несколько слов также о кондаке или кондакионе – жанре церковного песнопения, который оформился в творчестве византийских гимнографов в V–VI веках, лучшие образцы этого жанра, несомненно, принадлежат Роману Сладкопевцу. Когда-то это богослужбное песнопение было известно под названием «песня» или «ода», наименование «кондакион» было введено в употребление намного позже, в X веке. Кондак, который можно услышать сегодня в церквях, – короткое песнопение в честь праздника или святого – это, в действительности, лишь вступительная часть длинного, состоящего из нескольких частей, музыкального произведения, которое называлось проэмион или кукулион. Кондакионы называли также музыкальными рифмованными проповедями, так как самые ранние кондакионы вероучительного содержания, относящиеся к IV веку, исполнялись на литургии после евангельского чтения. Позже были созданы также и кондакионы в честь святых, которые исполнялись на утрени.

В VII–VIII вв. в византийской богослужбной гимнографии появилась новая форма – канон, который постепенно вытеснил кондакион, превратившись в известный нам кондак, который читается на утрени после шестой песни канона вместе с икосом первого тропаря и поется на литургии после тропаря.

Итак, кондак состоял и вступительного проэмиона и песенных строф – икосов, которые составляли основную часть кондака, их число могло колебаться от 18 до 24. Первый икос, который назывался ирмосом, был метрическим и музыкальным образцом для последующих, это означает, что строфы кондакиона должны были быть изосиллабичны с первой, то есть иметь то же число слогов и точно

следовать ее ударениям (принцип омотонии). Поэтому кондак по своему построению имел достаточно определенную форму. Вводный проэмион, который был музыкально и метрически не зависим от икосов, с последующими строфами связывал последний стих – «ефимнион», повторявшийся в конце каждого икоса, этот рефрен могли повторять вместе с хором все молящиеся. Этот припев был один из главных отличительных признаков кондака, наряду с использованием акростиха: начальные буквы строф составляли фразу, обычно это было название праздника или имя сочинителя кондака, музыкальный строй песнопения или просто греческие буквы в алфавитной последовательности. Так, рефрен рождественского кондака святого Романа Сладкопевца: «Отроча Младо, Превечный Бог», а акростих: «Гимн смиренного Романа» (*Ti tapinú Romanú ímnos*).

В том случае, когда мелодия гимна была оригинальной, кондак носил наименование «идиомелон», если же использовалась ранее созданная мелодия, кондак называли «просомойон». К сожалению, мы не знаем, как исполнялись древние кондакионы, так как самые ранние дошедшие до нас нотные рукописи датируются VIII–IX веками.

Рождественский кондак Романа Сладкопевца

В творчестве Романа кондакион как жанр достиг совершенства. Он ввел в употребление силлабический стиль, когда каждому слогу соответствовала одна нота, что существенно упрощало восприятие текста. Введение проэмиона также связывают с именем Романа и других византийских гимнографов сирийского происхождения. В творческом наследии Романа Сладкопевца часто находили параллели с сирийским дидактическим стихом и, прежде всего, с поэзией Ефрема Сирина.

Кондаки Романа похожи на драматизированные проповеди, где диалогу отводится главная роль. Его стилю свойственны красочные ри-

торические фигуры и метафоры, поэтические сравнения и противопоставления, и все это служит одной цели: сделать события священной истории и святых людей более близкими и понятными для слушателей. Все это характеризует и его 24-строфный кондак на Рождество Христово, который, в основном, состоит из диалога Божией Матери и волхвов, пришедших поклониться Младенцу Христу.

Во вступительной части перед нами открывается словно икона Рождества Христова с яслями в пещере, Божией Матерью с Младенцем Христом, славящими Его ангелами и прибывшими поклониться волхвами и пастухами. Центральный персонаж гимна – Богородица, ей, как смертной, сначала трудно понять великое и святое таинство воплощения: «Младенец мой! Как в недра Ты мои вселился? И как Ты естество мое Приял из девственного лона? Тебя я вижу, в пеленах Повитого, и изумляюсь; Свое млеко Тебе даю, Но Дева — Я и есмь небрачна: Ты девства цвет запечат-

лел, Рожденный Девой нетленно Младенец малый, Предвечный Бог»¹ (2 икос). «Всевышний Царь! Зачем сюда, Зачем сошел в обитель нищих? Создатель неба! для чего С небес на землю снизошел Ты? Уже ли мил Тебе вертеп, Уже ли приятны эти ясли? О, посмотри: Твоей рабе Здесь нет ни места, ни приюта!» (3 икос).

Волхвы, которых привела в вертеп путеводная звезда, говорят Божией Матери: «Его звезду узревши, мы Тотчас познали, что явился Младенец малый, Предвечный Бог» (4 икос). Богородица, услышав это, «и со слезами К Нему склоняся, говорит: “Велико все, что Ты соделал, Что нищете моей Ты дал. Смотри, вот мудрецы-волхвы Тебя здесь, на чужбине, ищут! Смотри, пришедшие цари Взглянуть в Липо Твое желают! Они богаты, но Тебя Улицезреть, как счастья просят: Воистину они — Твои! Они воистину — народ Твой! Они — Твои, и ради них Ты ныне на земле родился, Младенец малый, Предвечный Бог”» (6 икос).

Далее в развивающемся диалоге перед слушателями разворачивается красочное описание пути волхвов, в котором сплетаются исторические события, связанные с рождением Христа и библейский фон и благая весть о вочеловечении Бога. Божия Мать, как наша единственная заступница пред Сыном, произносит: «Мой Сын, о благосердный Мой! Тебе Я Мать для того ли, Чтоб лишь млеко Тебя питать, Питать Творца млекопитанья? Я обо всех Тебя молю! Во Мне обрел весь род людской Свои уста и заступленье; Во Мне вселенная нашла Покров, и щит, и ограждение. Ко Мне возводят очи те, Кого из рая Ты изринул... Ты обратишь и их к Себе, Чтобы пришли они в познание, Что и для них рожден Ты Мною» (23 икос).

Кондак завершается молитвой Богородицы к Своему Сыну, она просит спасти все творение и обещает бежать в Египет: «Для мира ныне Ты пришел, Спаси же мир весь, о Спаситель! Твоим да будет все, что есть, Все, для чего Ты воссиял нам

– Волхам и Мне, — всему творению. Ты свет лица волхам явил, И вот к Тебе они припали И принесли свои дары, — Дары цены необычайной И небывалой красоты. Они в пути нам будут в помощь: В Египет ныне надлежит Бежать с Тобой и для Тебя, Мой Вождь, мой Сын, мой Избавитель, Чудесный мой Обогадитель, Младенец малый, Предвечный Бог».

Использованная литература

Tsamis, Dimitrios, *Ekklesiastiki Grammatologia*. Thessaloniki 1996.
Tsolakidis, Hristos, *Agilogio tis Orthodoxias*.
Detorakis, Theoharis, *Ta Kontakia tis Génisis Romanú tu Melodú*. – *Pemptusia* 16 (2004), 96-102.
Kasemaa, Kalle, „Romanose Joululaul”. – *Akademica* 1990:2, 2291-2300.

¹ Здесь и далее использован перевод с греческого Кондака, или песни (KONTAKION) на Рождество Христова св. Романа Сладкопевца П. Мирносицкого.

Фото: Геннадий Баранов

Когда мы готовимся встретить Христа, который рождается в Вифлееме, важно помнить, что Он пришел в этот мир как Князь мира. Поэтому я хотел бы поговорить о значении мира, взяв за основу следующее место из Евангелия от Иоанна: «Мир оставляю вам, мир Мой даю вам; не так, как мир дает, Я даю вам. Да не смущается сердце ваше и да не устрашается» (Ин. 14, 27).

В этом евангельском отрывке Иисус дает мир. Он не дает его взаймы. Он не требует его обратно. Он дарует его Своим ученикам в тот момент, когда начинается время Его страданий, предвидя эти страдания и скорую смерть, и так же Он дарует мир уже после воскресения из мертвых, чтобы мир

окончательно остался с учениками и никогда не оставлял их, даже в вихре самых яростных бурь. И через Своих учеников Христос, Князь Мира, дает этот мир и нам, чтобы мы могли погрузиться в него в начале каждого дня, какими бы ни были испытания этого дня.

Мир! Провокативное понятие, безумие в глазах людей, не только в глазах тех людей, которые не верят. Левая щека, которую нужно обратить к ударившему по правой, верхняя одежда, которую нужно отдать тому, кто отнял рубашку, два поприща, которые нужно пройти с тем, кто принудит идти с ним одно, слова благословения, которые нужно говорить проклинающему, путь любви к врагам как в жизни народов, так и в частной жизни каждого из нас: какой же прием находят эти предписания там, где они должны быть основательно исследованы, то есть в наших сердцах?

Иными словами, выбор, перед которым ставит нас здесь Христос, это не выбор между борьбой или отказом от борьбы, но выбор между борьбой или страданием и победой через страдание. Поэтому мир в Евангельском понимании – это синоним непротivления. Конечно, это можно понять лишь в том случае, если только Христос по-прежнему для нас, независимо от обстоятельств, та единственная истина, высшая действительность, в противоположность всяческой борьбе, которую ведет мир, борь-

бе, которая, несомненно, принесет победу, но это, на самом деле, мнимая победа, которая, в конечном результате, превратится в пустую и бесполезную иллюзию.

Единственная истинная победа – это страдание того, кто не оказывает сопротивления, то есть действует в соответствии с единственной истиной, которую возвещает Христос.

Поэтому наша речь понятна только в том случае, если она говорит с нашим духом, ибо только на духовном уровне можно понять и принять, что настали времена, когда нужно принести в жертву даже то, что кажется самым необходимым, самым неизбежным, для того, чтобы Христос по-прежнему был **Единым на потребу**.

Исходя из этого, говорить о мире во имя Христа и Евангелия – значит признавать, что как защита, так и нападение принадлежат к области духовного.

Вспомним один эпизод – единственное чудо, которое совершил Христос во время Своих страданий, когда Он за миг до того, как Его арестовали римские воины, устранил вред, который нанес Петр мечом, отрубив правое ухо воина вечером в Гефсиманском саду, и вынесем урок из этого случая: непротivление злу по примеру Христа не следует понимать как примирение со злом или полное бездействие. Наоборот, это реаги-

рование в хорошем смысле, ответ настоящей любви, который противостоит плохим, злым делам. Парадокс заключается в том, что с первого взгляда кажется, что победа осталась за злом, но в более длительной перспективе последнее слово остается за любовью, которая становится сильнее всего.

Так Воскресение следует за крестными муками, а не наоборот. Так побеждает, и более того, зачаровывает непротivление мучеников за веру, в конце концов, даже их гонителей. То, что действительно, когда мы говорим о Сыне Божием, действительно и тогда, когда мы говорим о нас, ибо ни в коем случае «раб не больше господина своего».

Поэтому евангельский мир, который оставляет нам Христос до того, как вернуться к Отцу, и который Он призывает нас принять, это не бессильный и расплывчатый «пацифизм» в какой бы то ни было форме.

Мир Христов, наш мир – это нечто иное, совершенно иное: это пылающее огненное пламя и победа над всей смертью, без которых не было бы ни Воскресения, ни Пятидесятницы, без которых не было бы ни Воскресения, ни Пятидесятницы ни для кого из нас.

✠ СТЕФАН,
Митрополит Таллинский
и вся Эстонии

Noorteleht

Metropoolia / Nr 44 / Detsember 2008

EESTI ÕIGEUSU NOORTE LIIT KIHNU

Teele Altmäe

28.–30. novembrini käis EÕNL külas Kihnu Nikolaose kogudusel. Laupäeval tutvusime Kihnu saarega ning veendusime, et kuigi Kihnu on väga väike, elab seal palju rahvast. Miskipärast juhtus nii, et vaatevälja jäid ainult naisterahvad oma triibuliste seelikutega (körtidega) ja ei ühtki meest. Laupäeva õhtul kogesime, mis tunne on, kui tervel saarel elekter kaob. Õnneks tuli see paari tunniga tagasi.

Pühapäeva hommikul teenisime kõik koos liturgial ning hiljem pika laua taga hakkasime vastastikku laulma. Kihn-

lastel on väga ilusad ja kurvad laulud, nii mõnelgi meist tuli pisar silmanurka. Pühapäeva õhtul lahkudes olime lisaks elamustele rikkamad ka Kihnu käsitöö poolest: kellel troi seljas, kellel müts peas, kellel põll ees.

Oli tore väljasõit. Aitäh osalejatele ja Kihnu rahvale!

Kohtumine Kihnu memmedega.

Fotod: Margus Lepvalts

TEEVIIT 2008

4.–6. detsembrini toimus Eesti Näituste Messikeskuses iga-aastane noorte info-mess Teeviit 2008. Eesti Õigeusu Noorte Liit oli messil esindatud Eesti Kirikute Noorte Nõukogu (EKNN) kaudu. Näitasime noortele pilte meie üritustest ja meisterdasime üheskoos jõuluingleid, see

meeldis neile väga. Tänavu osales märkimisväärselt rohkem vene rahvusest noori ning paljud noorte- ja huvialajuhid olid huvitatud, mida kirik noortele pakub.

Teadaaanne: Eesti Kirikute Noorte Nõukogu pani Niguliste kiriku Harju tänava poolsele platsile püsti jõulusõime. Minge kõik vaatama!

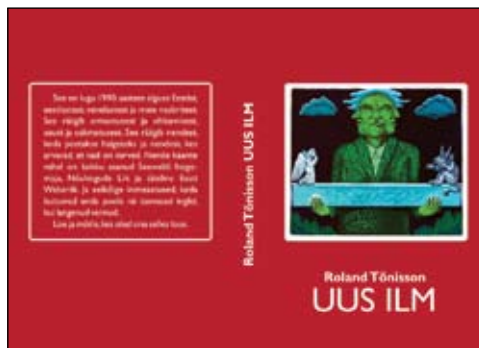
„UUS ILM” – INDIVIID JA PROTSESSID VAIMUELUS

Vestlus diakon Roman (Roland) Tõnissoniga

Hiljuti jõudis poelettidele diakon Roman (Roland) Tõnissoni debüütraamat „Uus Ilm”. Alljärgnevalt mõned küsimused autorile.

Kui vaimulik kirjutab raamatu, siis tekib paratamatult tahtmine küsida, kas tegemist on nn vaimuliku kirjan-dusega. Teatavat vagadusharjutust näib sisendavat ju kas või „Uue Ilma” eessõna, kus on öeldud, et raamat on „järelemõtlemisaineks neile, kes en-nast peavad heal juhul normaalseteks, halvemal puhul teistest paremateks”?

Nimetaksin küll seda vaimulikuks kir-janduseks, kuigi ta on sootuks teist laadi kui Augustinuse „Pihtimused” või Bu-nyani „Palveränduri teekond”. Oluline oli tagasi mõelda ka iseendale. Raamatu sündmustik räägib ajast, mil otsustasin hakata teoloogiat õppima ning kumma-lise sunni mõjul panin luuleridadesse oma mõtteid ja ka toonaseid valusid, läbielamisi. Elu viib meid kokku väga erinevate inimestega ja nende läbi muu-tume ka meie – on võimalus omaks võtta nii negatiivset kui positiivset. Olen aga tugevalt seda meelt, et igale inimesele, ja vaimulikule eriti, tuleb väga kasuks see, kui ta saab teha oma elus erinevaid töid. Ka neid, mida ei peeta prestiižikateks. Nii õpib inimene tundma iseennast ja

võib tõugata eemale illusioonid, mida ta enda suhtes hellitab.

Raamatu pealkiri sisendab erinevaid meeolusid ja tõlgendusvõimalusi. Kas see viitab ühele Tallinna linna-osale, ühiskonnale, milles raamatu te-gelased end 1990ndate alguse Eestis leidsid, või kannab koguni maailmapa-randamissoovi?

Selles küsimuses on juba ka vastused olemas. Maailma parandada on aga või-matu. Seda on ikka kiputud tegema nii, et püütakse eemale tõrjuda või füüsiliselt likvideerida need elemendid, keda „prog-ressi piduriteks” nimetatakse. Arvatakse, et elu oleks palju parem, kui maailmas ei oleks juute, eestlasi, venelasi, kristlasi, moslemeid, ateiste ja teisi ebameeldivaid grupeeringuid. Sellega on aga täpselt nii, nagu ütleb ülestõusnud Jeesus Peetruse-le, kui see pärib Johannese kohta, kes neil rannas järel käib: „Mis sul temaga asja? Sina järgi mind.” Mulle on väga vastu-meelt inimeste lahterdamine rahvuste või mõne muu tunnuse järgi. Meis ei ole suuremeelsust ja arusaamist, et Looja on elude isand ja oma viinamäe ülevaa-

taja. Maailma pa-randamine algab iseendast – see on Jeesuse poolt lihtsalt ja tabavalt öeldud võrdumis pinnust ja palgist silmas. Me otsi-me vigu teistes, ei anna neile andeks midagi, ja ennast

peame apostlitega sarnaseks. Tegelasgalerii on väga värvikas, kord meenub Oskar Luts, kord Henry Mil-ler. Ometi on raamat vist üsna auto-biograafiline?

Elu viibki meid kokku väga värvikate inimestega – nad on meile õppevahen-did nii hea kui halva osas. Täpselt sama-moodi oleme meiegi kogemuseks teistele inimestele. Raamat on tõesti autobiog-raafiline, ent jätaksin lugejale uudishi-mutsemiseks ka ruumi ja enda teada selle, kui suur osa raamatus on tõsisünd-musi, kui palju fiktsiooni.

Miks otsustasid selle peaaegu paa-rikümne aasta taguse aja just nüüd taas elustada. Kas peategelane Rommi vajas sündmuste mõtestamiseks aja-distanti või on praegu mingil muul põhjusel (taas) õige aeg ebakindlatel alustel, kuid intensiivse ühiskonnaelu vaimseid seisundeid analüüsida?

Kirjutamine algas üsna ootamatult. Ühel hetkel tuli tunne, et on vaja sellega algust teha. „Uue Ilma” pärast jäi mul pooleli novellidekogu ning tahaks selle nüüd kä-

sile võtta. Novellid saavad olema inimole-musse süüvivamad ja ka keeleliselt ning stiililt rafineeritumad.

Mulle ei paku huvi niivõrd ühiskond-likud protsessid ja masside liigutamise tehnikad, kui indiviid ja protsessid, mis tema (vaimu)elus toimuvad. Ja selle juu-res on mulle oluliseks Jeesuse eeskuju: teda süüdistati patustega läbikäimises, ta ei olnud piisavalt peene päritoluga Messia jaoks, ta rikkus silmakirjalikke reegleid. Ja ta tõi esile armastava Isa, kes saatis ingli-sõnumitooja teatega Jeesu-se sünnist mitte auliste rahvavanemate, vaid põlatud karjaste juurde. Jeesus on teenäitaja ja Päästja inimesele, kes iga päev kõigub pimeduse ja valguse vahel.

Olen väga tänulik Jüri Arrakule, kes lu-bas kaanekujundusena oma tööd kasuta-da. „Inimene” illustreerib sõnatult seda, millega iga päev puutume kokku ning vastavalt oma valikule ka järgime. Ku-jundaja Riho Luusega laulsime kunagi EELK Tallinna Püha Vaimu koguduse kooris ning elu viis mind selle väga huvi-tava inimesega hiljem taas kokku täiesti juhuslikult. Sellest on saanud väga hea tutvus. Riho kujundab ja maalib post-marke ning postkaarte.

Andsin raamatu välja oma kulu ja kirja-dega ning püüdsin kõik võimaliku teha ise. Seepärast vabandan lugeja ees kirja-vigade pärast, mis võivad lugemist häiri-da. Loodan, et see ei takista siiski sisusse süvenemist.

Küsinud Madis Kolk

Foto: Margus Lepvalts

Eesti Õigeusu Noorte Liidu kodulehekül: www.eonl.ee/index.php

Metropoolia

Peatoimetaja: Madis Kolk (madis.kolk@eaok.ee); välistoimetaja: preester Sakarias Leppik; kateheesiosa toimetaja: Edith-Helen Ulm; kujundaja: Inga Heamägi; tõlked vene keelde: preester Stefan Fraiman; tõlked prantsuse keelest: Tiina Niitvägi-Hellamaa; keeleteoimetaja: Epp Väli; EAOK Kirjastus, Wismari 32, Tallinn 10136; interneti lehekülgi: www.orthodoxa.org (rahvusvaheline); www.eaok.ee (eesti)